

Беларускія Ведамасьці

ВАРШАВА, красавік 2001 г.

**НЕ ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА — ГАЛОЎНАЕ ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ,
А НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ І СВАБОДА, БО НЕ БЫВАЕ „ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА”
ПАД АКУПАЦЫЯЙ**

Піск. Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне”: Чарнобыльскі Шлях на рацэ.

СЛОВА Ў 15-Ю ГАДАВІНУ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ ТРАГЕДЫ

Нашая нацыянальная гісторыя апошніх трохсот гадоў гэта ёсьць гісторыя народных катастрофаў і барацьбы за выжываньне. А пачалося ўсё з трагедыі XVII-га стагоддзя, калі велізарная маскоўская арда напала на Беларусь. З таго часу доўжыцца фізічнае вынішчэньне нашага народа маскоўцамі.

Цяпер мы перажываем найцяжэйшую сацыяльна-экалягічную Чарнобыльскую катастрофу, падрыхтаваную нам (асабліва на Магілёўшчыне) тымі ж маскоўцамі.

На працягу стагоддзяў вынішчэньня мы пераканаліся, як подла і ўмела выкарыстоўвалі нашыя ворагі ўсемагчымыя абставіны дзеля зьнішчэньня беларускіх людзей. Выкарыстоўвалі вайну, калектывізацыю, барацьбу са шпіёнамі ды „будоўлі сацыялізму”.

Цяпер выкарыстоўваюць Чарнобыль.

Створаньня і ствараюцца ўмовы для радыяцыйнага выміраньня беларускага насельніцтва, для страты здароўя беларускай нацыяй, для захворваньня беларускіх дзяцей. Усюды, дзе беларусы змагаюцца з вынікамі Чарнобылю, яны сутыкаюцца з адкрытым ці скрытым супроцьдзеяннем урагаваньню нацыі.

Чарнобыльская катастрофа і яе вынікі выкарыстоўваюцца дзеля вынішчэньня беларусаў. ***Чарнобыльскі генацыд беларускага народу***

ёсьць скрытая палітыка Масквы і адкрытая палітыка рэжыму Лукашэнка.

Мы мусім змагацца супраць гэтай палітыкі. Усім трэба ведаць і разумець, што тактыка чарнобыльскага генацыду ёсьць, што яна існуе і падтрымліваецца ворагамі нашага народнага існавання.

З чарнобыльскім генацыдам павінны змагацца ўсе беларусы, усё нашае грамадства, незалежна ад палітычных перакананняў.

Ратаваньне нацыі ад чарнобыльскага генацыду гэта ёсьць ратаваньне жыцця. Гэта ёсьць сьвятое права і сьвяты абавязак чалавека.

Нас, беларусаў, нішто не павінна спыняць у нашым змаганьні з чарнобыльскім вынішчэньнем. І сёньня, у 15-ю гадавіну Чарнобыльскай трагедыі, хай моцна гучыць наш беларускі голас. Мы ўратуем сябе, і нашых дзяцей, і нашу краіну. Мы, беларусы, непераможныя, мы — бессьмяротныя. І нікому ня ўдасца нас зьнішчыць і перамагчы. З намі Бог і Бацькаўшчына, і сьветлая будучыня, у якой мы ўпэўненыя. Змагайся ж за волю і незалежнасьць нашай краіны. Жыве Беларусь! Жыве вечно!

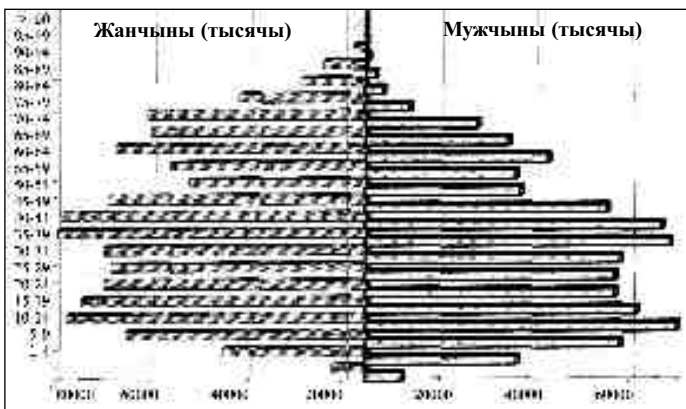
Зяно ПАЗЬНЯК
Старшыня Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”
26 красавіка 2001 г.

ІДЗЕ ВЯЛКАЯ ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ ВАЙНА!

15 гадоў мінула пасля катастрофы на Чарнобыльскай АС. Аднак яе наступствы для нас усё яшчэ ня сталі гісторыяй, бо яны моцна трымаюць у сваіх сьмяротных кіпцорах наш народ.

Ужо відавочна, што для беларусаў чарнобыльская навала на сваіх дэмаграфічных наступствах значна пераўзыходзіць Другую Сусьветную вайну, калі загінуў кожны трэці беларус. Але яшчэ страшней тое, што мы ня ведаем, на колькі большую за вайну шкоду гэтая катастрофа нам прынясе ў перспэктыве, бо наступствы яе толькі разгортваюцца.

Каб ня быць галаслоўным, спашлюся на вынікі апошняга перапісу насельніцтва Гомельшчыны (1999г.). Паводле яго пабудавана так званая *дэмаграфічная піраміда*, якая адлюстроўвае структуру насельніцтва па ўзроставых групах (мал.1). У норме такая піраміда павінна мець шырокую *аснову*, масіўнае *цела* і вузкае *наверша*. Шырыня *асновы* залежыць ад колькасці нованароджаных і дзяцей ва

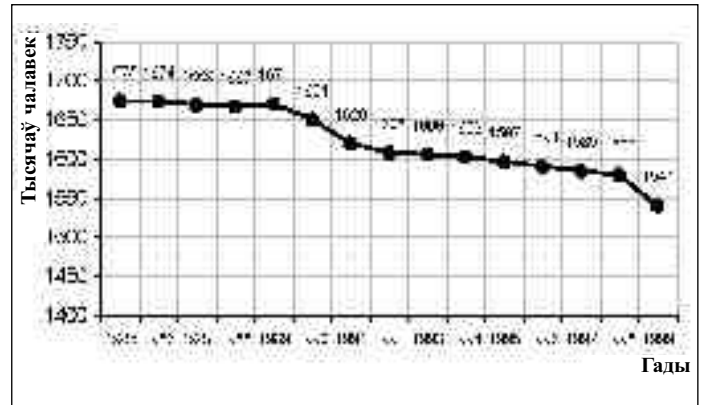

Мал.1. Структура насельніцтва Гомельшчыны па полу і ўзросту (Дэмаграфічная піраміда). Паводле перапісу 1999 г.

ўзросце да чатырох гадоў. Вышыня *цела* піраміды залежыць ад сярэдняй працягласці жыцця людзей, вышыня *наверша* — ад

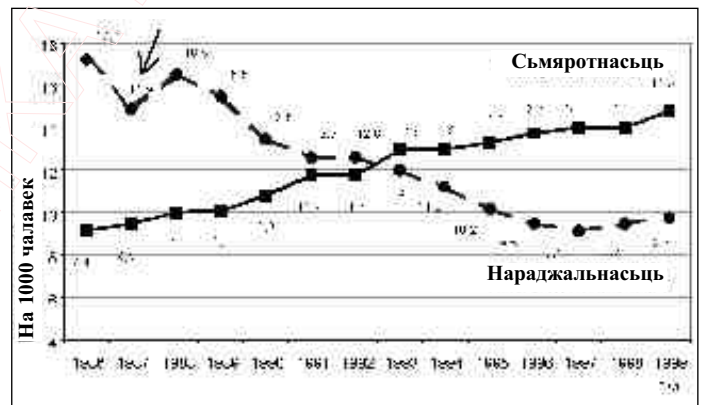
максімальнай працягласці жыцця доўгажыхароў. Плошча ўсёй піраміды прапарцыянальная колькасці насельніцтва Гомельшчыны.

Вядома, што ў постчарнобыльскі перыяд народанасельніцтва нашай вобласці няўмольна зьмяншаецца (мал.2). Гэта звязана зь няўхільным павелічэньнем сьмяротнасці, зьніжэньнем нараджальнасці і

Мал.2. Дынаміка народанасельніцтва Гомельшчыны.

скарачэньнем працягласці жыцця (мал.3). Як гэта адбілася на форме дэмаграфічнай піраміды, добра бачна, бо за апошнія 15 гадоў яна набыла выгляд падсечанага дрэва: яе *аснова* стала ўдвая вузейшая за *цела*! А гэта ў сярэднетэрміновай перспэктыве азначае *змянізньне насельніцтва рэгіёна ўдвая!* (На малюнку 4 паказаны прагназуемы выгляд дэмаграфічнай піраміды Гомельшчыны. Бачна, што яе плошча ўдвая меншая за

Мал.3. Дынаміка нараджальнасці і сьмяротнасці на Гомельшчыне. Дэмаграфічны нажніцы ўтварыліся ў 1992 г.

цяперашняю.) Але такі прагноз справядлівы толькі ў тым выпадку, калі сітуацыю ўжо сёньня ўдасца стабілізаваць, калі ўдасца спыніць рост сьмяротнасці і зьніжэньне нараджальнасці. Калі ж стабілізаваць гэтыя паказчыкі ня ўдасца, дык можна чакаць *поўнага выміраньня паліцукоў*.

Ня будзе перабольшваньнем сьвярджаць, што падобныя тэндэнцыі і прагнозы характэрныя і для іншых, пацярпелых ад катастрофы, рэгіёнаў краіны, і для ўсёй Беларусі цалкам, бо на мапе нашай краіны чарнобыльская навала ў літаральным сэнсе не пакінула „жывога” месца.

Прадбачу аргумент апанэнтаў, што пагаршэньне дэмаграфічнай сітуацыі на Гомельшчыне і па ўсёй Беларусі звязана ня толькі з мэдыка-біялягічнымі наступствамі катастрофы на ЧАЭС, але і з сацыяльнымі, эканамічнымі і палітычнымі фактарамі. І з такой тэзай нельга не пагадзіцца. У гэарэтычным пляне сацыяльныя, эканамічныя і палітычныя фактары нашага жыцця могуць у значнай ступені мінімізаваць наступствы радыяцыйнай катастрофы або ўзмацніць іх.

Баруся сьвярджаць, што ў нашым выпадку *палітыка кіраўніцтва краіны (каляніяльнай адміністрацыі часоў СССР і Рэспублікі Беларусь)* была ськіраваная не на ліквідацыю наступстваў чарнобыльскай бяды, а на іх прыхаваньне, што ў значнай ступені і прывяло да дэмаграфічнай катастрофы, да выміраньня насельніцтва.

Сапраўды, спачатку савецкімі, а пазней беларускімі каляніяльнымі ўладамі, быў абраны подлы мэтад зьмяншэння наступстваў аварыі на ЧАЭС, які можна звесці да формулы: „**што не нарадзіўся — той ад радыяцыі не памрэ**”. Адрозна пасьля чарнобыльскай аварыі цяжарным беларускім жанчынам настойліва раілі пазбаўляцца ад плоду, бо нібыта рызыка нарадзіць „чарнобыльскага мутанта” была высокая. Такая рызыка, сапраўды, ў той час была больш высокая, чым звычайна, але ці падстава гэта для таго, каб пусьціць пад „нож” цэлае пакаленьне беларусаў? Безумоўна, не. Але працавала іншая, людажэрная лёгіка — лепш забіць 1000 здаровых плодаў, чым сапсаваць постчарнобыльскую статистику недахопаў разьвіцця ад нараджэння адным дадатковым „мутантам”! На малюнку нумар 3 стрэлкай адзначана рэзкае зьніжэньне нараджальнасці ў 1987 годзе, якое звязана зь ня менш рэзкім павелічэньнем колькасці „абортаў па мэдычных паказаньнях”.

Аднак адным годам усё ня скончылася. Пасьля адноснага „рэнесансу” 1988 года, калі нараджальнасць трохі павысілася, назіралася далейшае ўстойлівае зьніжэньне паказчыка нараджальнасці, звязанага са штучным яе стрымліваньнем. Стрымліваць нараджальнасць было тым лягчэй, што да чарнобыльскага сіндрому (страх нарадзіць непаўнаважнае дзіця) дадаліся эканамічныя і сацыяльныя праблемы (зьніжэньне ўзроўню жыцця, разбурэнне сям’і), якія павялічылі няўпэўненасць у заўтрашнім дні. На гэтым фоне нават невялікія сумненні гінеколяга адносна разьвіцця цяжарнасці ўспрымаліся жанчынамі, як непасрэдны загал на выкананьне аборта. У выніку дайшло да таго, што сёння з **кожных трох зачатых плодаў беларусаў двух забіваюць у жываце маці!!!** Фактычна некалькі пакаленьняў беларусаў у літаральным сэнсе былі спущаны ў бальнічны ўнітаз! Гэта небывалы ў свеце і ганебны факт. У кожным разе, Гітлеру такое і ня снілася.

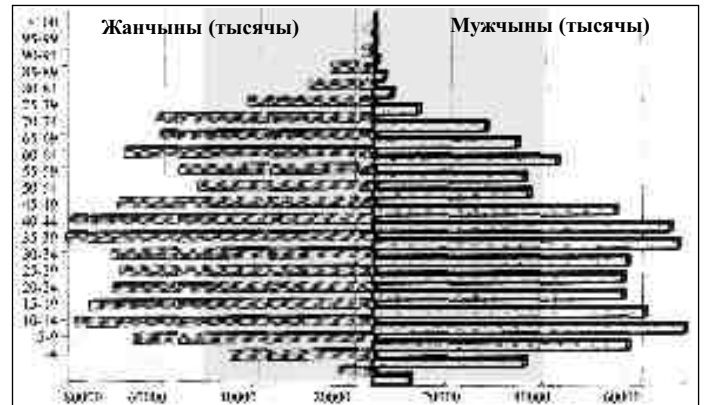
Катастрафічнае зьніжэньне нараджальнасці ўсе гэтыя гады адбывалася на фоне няўмольнага росту сьмяротнасці і скарачэння працягласці жыцця. У выніку чаго ў 1991-92 гадах на Гомельшчыне ўтварыліся так званыя „дэмаграфічныя нажніцы” (мал.3), калі сьмяротнасць дагнала, а пасля і перагнала нараджальнасць. Тэмпы вымірання людзей пачынаюць павялічвацца (мал.2). На цяперашні час адмоўны прырост насельніцтва вобласці складае мінус пяць чалавек на кожную тысячу. Пры гэтым у асобных раёнах Гомельшчыны (Брагінскі, Буда-Кашалёўскі, Гомельскі, Добрушскі, Лоеўскі, Петрыкаўскі, Рагачоўскі раёны) сьмяротнасць ў два-тры разы перавышае нараджальнасць, а адмоўны прырост складае мінус 10-15 чалавек на тысячу!

Які ж захады прымаюць цяперашнія каляніяльныя ўлады ў сувязі са скарачэньнем насельніцтва? Паказальна, што яны спрабуюць выправіць дэмаграфічную статистику, не ратуючы беларусаў, а заахвочваючы калянізацыю Палесся прышлым элементам з усёй прасторы былога СССР. У 1997 годзе Гомельскі аблвыканкам з дазволу Саўміна прымае пастанову, па якой легалізуюцца, атрымліваюць работу, жыхарства, сацыяльныя гарантыі ўсе нелегальныя мігранты ў большасці раёнаў Гомельшчыны. У выніку такой палітыкі ўладаў на Палессе пацягнуліся дзясяткі тысяч бежанцаў, бамжоў і беглых крмінальнікаў з Расеі, Таджыкістану, Афганістану, Узбекістану, Малдовы, гарачых кропак Каўказу... Па колькасці мігрантаў Беларусь выйшла на вядучае месца ў Эўропе. Вось так на нашых вачах пад монаштнічную Беларусь закладаецца бомба будучых міжэтнічных канфліктаў!

У структуры сьмяротнасці Гомельскай вобласці першае месца займаюць хваробы кровазвароту (56,6%), другое — новаўтварэнні (13,2%). І ў першым, і ў другім выпадках прасочваецца ўплыў радыяцыйнага фактару: вядома, што менавіта сэрца больш за іншыя органы інкарпаруе радыяцыйны цэзій, вядома таксама, што малыя дозы радыяцыі значна павялічваюць рызыку новаўтварэнняў.

За постчарнобыльскі перыяд значна скарацілася сярэдняя

працягласць жыцця людзей, і асабліва мужчын (62 гады), якія ў большасці не дажываюць да пэнсійнага ўзросту. Яшчэ горшая статыстыка працягласці жыцця вяскоўцаў.

Мал.4. Прагназуемы выгляд Дэмаграфічнай піраміды Гомельшчыны ў сярэднеэртміновай перспэктыве (паказана ў цэнтры дыяграмы). Аптымістычны варыянт разьвіцця дэмаграфічнай сітуацыі прадугледжвае толькі (!?) двухразовае скарачэньне насельніцтва вобласці.

Нягледзячы на такія адмоўныя тэндэнцыі, каляніяльныя ўлады шмат гадоў фактычна ігнаруюць праблемы пацярпелых рэгіёнаў. Заганнай практыкай стала фінансаваньне так званых „чарнобыльскіх праграм” на 10-30% ад запланаванага (ня кажучы ўжо ад неабходнага). Чарговая праграма з помпай прымаецца, закладаецца ў бюджэт, а пасьля не выконваецца. І так з году ў год. Прыкладам, толькі летась Веткаўшчына недаагрэвала чарнобыльскага фонду больш за 100 мільёнаў рублёў. Як вынік такой палітыкі, у пацярпелых ад аварыі Сьвяцілавічах за 15 гадоў ня здолелі нават наладзіць газіфікацыю, і мясцовыя жыхары па-ранейшаму гатуюць ежу на мясцовых жа радыёактыўных дровах у печках, ужо празваных у народзе „атамнымі міні-раактарамі”. Ужо даўно ня йдзе нават гаворкі пра забесьпячэньне людзей чыстымі прадуктамі харчаваньня, вадой. Працягваецца сельскагаспадарчае і бытавое выкарыстаньне зоны адчужэньня. Нідзе пры правядзеньні сельскагаспадарчых работ не выконваюцца нават прымітыўныя мерапрыемствы, накіраваныя на ахову здароўя працоўных.

Характэрна, што за паўтары дзесяцігоддзі на дзяржаўным узроўні ніхто нават не паставіў задачу фармаваньня ў людзей постчарнобыльскай культуры — спэцыфічнага спосабу жыцця (выжываньня) людзей, якія вымушаны існаваць ва ўмовах узьдзеяньня малых дозаў радыяцыі. Гэтану ня вучаць дзяцей у школах. Гэтану ня вучаць настаўнікаў і бацькоў. Таму і **новае пакаленьне беларусаў таксама ня мае шанцаў на выжываньне!**

Падводзячы вынікі сказанага, можна канстатаваць, што:

- катастрофа на ЧАЭС нясе сьмяротную пагрозу беларускаму народу, які і па сёння ня здолеў даць адэкватнага адказу на яе выклік;
- мэдыка-дэмаграфічны наступствы атамнай катастрофы 1986 года для беларусаў ужо пераўзыходзяць наступствы Другой Сусьветнай вайны і ў перспэктыве пагражаюць нашаму народу выміраньнем;

— каляніяльная адміністрацыя нашай краіны праводзіць палітыку прыхаваньня наступстваў чарнобыльскай бяды, замест іх ліквідацыі, што спрыяе разгортваньню дэмаграфічнай катастрофы на Беларусі;

— эканамічныя, сацыяльныя і культурныя наступствы ўладарніцтва чужынцаў праяўляюцца ў эканамічным, сацыяльным і культурным заняпадзе краіны, на фоне чаго наступствы чарнобыльскай навалы павялічваюцца шматкроць.

Асэнсаваць праблему і выразна яе сфармуляваць — гэта важная частка справы, але яшчэ ня ўся, бо трэба таксама адказаць на пытаньне: як гэтую праблему можна вырашыць?

Абсалютна відавочна, што вырашэньне акрэсьленай праблемы

немагчыма ва ўмовах каляніяльнага існавання беларусаў. Калені для таго і патрэбныя, каб іх рабаваць. Таму каляніяльны статус Беларусі, яе палітычная і эканамічная падпарадкаванасць Расеі не пакідаюць нашаму народу шанцаў на выратаванне.

Вось чаму **найпершай палітычнай умовай выратавання ёсць адхіленне ад улады каляніяльнай адміністрацыі** (незалежна ад таго, хто яе ўзначальвае сёння і хто б яе ні ўзначаліў заўтра) **і замена яе нацыянальным урадам**, які будзе непасрэдна зацікаўлены ва ўратаванні нацыі, у сапраўднай ліквідацыі наступстваў аварыі.

Як паказвае вопыт нашых бліжэйшых суседзяў (Польшча, краіны Прыбалтыкі, Чэхія...), рэальная незалежнасць гарантуе ўздым эканомікі і ўзроўню жыцця насельніцтва, адраджэнне культуры, што стварае спрыяльны сацыяльна-эканамічны грунт для пераадолення наступстваў экалагічнай катастрофы.

Нацыянальны ўрад павінен распрацаваць рэальную (а не дэкаратыўную) **праграму ліквідацыі наступстваў аварыі і паслядоўна яе рэалізаваць**.

На мой погляд, у адным са сваіх разьдзелаў гэта праграма павінна прадугледжваць правядзенне з дапамогай дзяржаўных СМІ інфармацыйнай палітыкі, накіраванай на давядзенне да насельніцтва ўсёй небяспэкі пражывання на забруджаных землях, усіх мэдыка-дэмаграфічных наступстваў катастрофы, а таксама прапаганду постчарнобыльскай культуры, авалодаць якой за кароткі час павінны ня толькі дзеці, але і дарослае насельніцтва. Дашкольныя і школьныя ўстановы краіны таксама павінны будучь заняцца фармаваннем постчарнобыльскай культуры дзяцей і моладзі.

Адначасова давядзецца прыняць меры па даадсяленню людзей з тэрыторыяў, дзе бяспечнае пражыванне немагчымае, астатняе насельніцтва павінна быць забяспечана радыяцыйна чыстымі прадуктамі харчавання і вадой.

Запатрабуе неадкладнага вырашэння і задача павелічэння нараджальнасці і працягласці жыцця, а таксама зніжэння захворваемасці і смяротнасці насельніцтва... Але я не збіраюся выкладаць нейкую гатовую праграму, бо праблема, якая тут разглядаецца, мае агульнанацыянальны характар і павінна вырашацца на дзяржаўным ўзроўні, з прыцягненнем лепшых беларускіх і замежных спецыялістаў.

Уладзімер СТАРЧАНКА

**кандыдат педагагічных навук, намеснік старшыні
Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ**

* * *

P.S. Фактычна на працягу 15 постчарнобыльскіх гадоў супраць беларусаў каляніяльнымі ўладамі вядзецца неабвешчаная прыхаваная вайна, мэта якой — знішчэнне беларускага народу, вызваленне жыццёвай прасторы і засяленне яе прышлым элементам. Дзеля гэтага не выкарыстоўваюцца, як у ранейшыя часы, самалёты, танкі, агнястрэльная зброя, газавыя камэры і не будуцца „асвенцымы”. Хаця і пачалася яна ўвесну 1986 года якраз з таго, што савецкія ваенныя самалёты асаджвалі радыяцыйныя хмары на Гомельшчыну і Магілёўшчыну.

У эпоху інфармацыйных і палітычных тэхналогіяў у гэтым няма патрэбы. Асабліва калі гаворка ідзе пра знішчэнне зрусіфікаванага за 200 гадоў каляніяльнага існавання „братняга” беларускага народу, якому нож пад сэрца можна засунуць, глядзячы проста ў вочы і гаворачы пяшчотныя словы пра вечную любоў і інтэграцыю. Нашы даверлівыя людзі ўсяроўна пярэчыць ня будуць. Не чачэнцы ж бо, што змагаюцца і паўстаюць.

А ўсё ж такі, відаць, прыдзецца нам паўстаць на абарону сваіх дзяцей, бо інашага не дадзена!

Не паміраць жа на самой справе ад радыяцыі, інтэграцыі і каляніяльнай адміністрацыі!!!?

ЧАРНОБЫЛЬСКИ ШЛЯХ. 15 ГАДОЎ.

Менск. Як і 25 *Сакавіка*, у гадавіну Чарнобыльскай катастрофы ў Менску адбыліся два шэсці: адно у цэнтры горада, якое арганізавалі *Народны Фронт і Кансэрватыўна-Хрысціянская Партыя — БНФ*, і другое — ад пляцу Свабоды да Акадэміі Навук, якое арганізавала так званая „аб’яднаная апазыцыя”. І ў адным, і ў другім шэсці ў час мітыngu выступоўцы казалі пра чарнобыльскую бяду, але ацэнкі розніліся. Калі фронтаўцы раскрывалі экалагічна-палітычную сутнасць Чарнобыльскай катастрофы як вялікай Чарнобыльскай вайны і мэтад вынішчэння беларускай нацыі, то дэмакраты даводзілі адзін аднаму, што „Чарнобыль — наш боль” і што Лукашэнка нясе адказнасць за пагаршэнне сітуацыі у чарнобыльскіх зонах.

На гэты раз на вуліцах не відаць было ні міліцыі, ні „спэцназу”. Не было інцыдэнтаў. Калёна фронтаўцаў прайшла па праспекце *Францыска Скарыны ад плошчы Незалежнасці да Цэнтральнай плошчы* з песнямі і беларускімі *Бел-Чырвона-Белымі сьвягамі* ды плякатамі. На Цэнтральнай плошчы адбыўся кароткі мітынг.

“Беларусы мусяць падняцца, паўстаць. Рэжым павінен быць адхілены ад улады. І толькі тады мы зможам абараніць людзей ад наступстваў Чарнобылю”, — сказаў на мітыngu намеснік старшыні *Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ Сяргей Панкоў*. Выступоўцы адзначалі таксама, што ніколі ў дні вялікіх нацыянальных сьвятаў і ў гадавіны вялікіх нацыянальных трагедыяў ня зыйдуць з цэнтру горада. „Нашыя дэманстрацыі ў вялікія дні Беларусі — стваральныя, яны маюць наш народ, кансалідуць грамадства”, — казалі дэманстранты.

Баранавічы. Несанкцыянаваны пікет арганізавалі сябры БНФ „Адраджэнне” і АГП. Каля 10 чалавек выйшлі на галоўную плошчу горада з жалобнымі плякатамі і сьвечкамі. Радавалі газэты і ўлёткі на тэму Чарнобыля.

Лёндан. У Беларускай каталіцкай місіі ў *царкве Пятра і Паўла* адслужана літургія ў памяць ахвяраў Чарнобыля. (Адпраўляў апостальскі візітатар беларусаў грэка-католікаў замежжа айцец *Аляксандар Надсан*.) У набажэнстве бралі ўдзел беларускія студэнты і госьці Місіі.

Магілёў. Магілёўцы ўсклалі кветкі ля Чарнобыльскага крыжа, а вечарам выйшлі на цэнтральную вуліцу горада ў чарнобыльскіх плашчах і са сьвечкамі ў руках.

А 20-й гадзіне магілёўцы (і праваслаўныя, і каталікі) правялі ў праваслаўным саборы і ў касцёле Сьвятога Станіслава паніхіды ў памяць па ахвярах Чарнобылю. Пасья гэтага магілёўцы ўтварылі „жывы крыж” у цэнтры горада і гадзіну стаялі са сьвечкамі.

Міліцыя людзей не хапала, але паспрабавала спыніць калёну на пешаходным пераходзе, каб знайсці арганізатараў. Ім патлумачылі, што калёна людзей са сьвечкамі ў руках не падыходзіць пад паняцце „шэсцьце і мітынг”. Міліцыянты супакоіліся.

Берасьце. *Руская праваслаўная царква супраць Беларусі.* Мерапрыемствы да гадавіны Чарнобыля пачаліся з імшы за душы ахвяраў радыяцыі ў рымска-каталіцкай і грэка-каталіцкай парафіях.

У праваслаўным храме рускія папы не захацелі праводзіць богаслужэнне. Сьвятры Семіонаўскай царквы катэгарычна адмовіліся чытаць агульную малітву за Беларусь.

Гарвыканкам таксама забараніў правядзенне ў Берасьці мітыngu і шэсця з нагоды жалобнай гадавіны.

Але а 19-й гадзіне ў цэнтры горада пачалася несанкцыянаваная акцыя. Як і ў Магілёве, людзі вышлі на вуліцы з запаленымі сьвечкамі.

Гомельшчына. Улады *Мазыра, Рэчыцы, Сьветлагорску* не дазволілі праводзіць жалобныя мітынгі ў памяць ахвяраў Чарнобылю. Але людзі не зважалі на забароны. А 18-й гадзіне ў *Мазыры* мясцовыя актывісты правялі каля каплічкі насупраць гарвыканкаму гадзіну смутку па ахвярах радыяцыі. Яны запалілі сьвечкі, усклалі да каплічкі кветкі. Было шмат міліцыі, здымалі на відэастужку.

Удзельнікі Чарнобыльскага Шляху на Цэнтральнай плошчы ў Менску.

У *Калінкавічах* і *Рэчыцы* сябры БНФ, АГП, Маладога Фронту раздавалі гараджанам няўрадавыя выданні пра 15-я ўгодкі Чарнобылю.

У *Гомлі* блізу 200 грамадзянаў (быў моцны дождж) прыйшлі ў сквер па вуліцы Савецкай на гадзіну смутку. Пад парасонамі гарэлі свечкі.

Пінск. У Пінску адбыліся два шэсьці. Адно — несанкцыянаванае (Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне” і Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ) і другое, дазволенае ўладамі (недзяржаўныя арганізацыі, сацыял-дэмакраты, БНФ).

(27 красавіка. Міліцыя склала прагаколы на арганізатараў несанкцыянаванага жалобнага шэсьця 26 красавіка 2001 г. *Лявона Вабішчэвіча* і *Ігара Саракавіка*.)

Нью-Ёрк. З нагоды 15-й гадавіны катастрофы Чарнобылю й у падтрымку акцыяў „Чарнобыльскі Шлях” у Беларусі нью-ёрскі аддзел *БАЗА* правёў 26-га красавіка перад штаб-кватэрай ААН на 1-й Эвэню акцыю пратэсту супраць палітыкі рэжыму Лукашэнкі па ігнараванні й замоўчваньні наступстваў катастрофы і супраць антыбеларускай, антыдэмакратычнай рэпрэсіўнай палітыкі рэжыму, якая ёсьць сапраўдным духовым, народазабойчым Чарнобылем.

У дэманстрацыі прынялі ўдзел некалькі дзясяткаў сяброў і прыхільнікаў *БАЗА*, якія трымалі *Бел-Чырвона-Белыя сьцягі* й плякаты з надпісамі: „Чарнобыль і Лукашэнка — дзьве бяды Беларусі”; „Беларусь — найбольшая ахвяра Чарнобылю”; „Беларусі патрэбная дапамога сьвету”. Старшыня аддзелу В.Зайка выступіў з прамовай пра наступствы Чарнобылю й пра ход акцыяў „Чарнобыльскага Шляху” ў Беларусі й за яе межамі: у Варшаве, Празе, Брусэлі, Лёндане ды іншых месцах, дзе беларусы ў гэты дзень праводзілі дэманстрацыі. Была зачытаная рэзалюцыя мітынгу, якую потым адаслалі ў кіруючыя органы ААН і МАГАТЭ. („*Весткі і наведамленьні*”)

Віцебск. Раніцай сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Раман Салаўян* і *Юры Карпаў* пад *Бел-Чырвона-Белым Сьцягам* з чорнай стужкай некалькі разоў прайшлі па цэнтральнай віцебскай вуліцы Леніна, раздаючы прахожым улётку *Беларускага Вызвольнага Руху*, прысьвечаную Чарнобыльскай трагедыі. Міліцыянты іх не хапалі (не было, відаць, загаду).

Ля „сіняга дому” з плякатам „Чарнобыль — дзень смутку і болю” правялі пікет *Уладзімер Пleshчанка* і *Барыс Хамайда*.

У скверы каля пл.Леніна трэці пікет правялі гэтым часам іхныя сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ Ян Талпыга* і *Пётра Сырапеня*. Тут пад *Бел-Чырвона-Белым Сьцягам* зьбіралі подпісы ў абарону беларускай незалежнасьці. Усюды распаўсюджвалася беларуская вызвольная літаратура.

Ворша. У Воршы адбыўся санкцыянаваны пікет *Кансэрватыўна-*

Хрысьціянскай Партыі — БНФ пад лёзунгам: „Радыяцыя ды „інтэграцыя” — гэта труна для беларусаў”.

Прага. На Вацлаўскай плошчы Прагі прадстаўнікі беларускай эміграцыі і чэхі, якія падзяляюць Чарнобыльскі боль, правялі Чарнобыльскі Шлях пад *Бел-Чырвона-Белымі сьцягамі* з чорнымі стужкамі.

Барысаў. Днём на могілках у вёсцы *Юшкавічы Барысаўскага раёну* ля месца пахаваньня ліквідатара *Ганчарова* адбыўся мітынг. Яго арганізавала вялікая група чарнобыльцаў.

Брусэль. Беларускі цэнтар арганізаваў пікетаваньне беларускай амбасады ў падтрымку Чарнобыльскага Шляху. Присутнічала каля 30 чалавек пад *Бел-Чырвона-Белымі сьцягамі*.

(Па матэрыялах *Беларускага Народнага Фронту* „Адраджэньне”, *друку і радыё*)

ЧАРНОБЫЛЬСКІ ШЛЯХ НАД ПРЫПЯЦЦЮ

Традыцыйны *Чарнобыльскі Шлях* у Пінску, які прайшоў сёлета 26 красавіка, быў уражлівы, як і раней. І ў той жа час, ён адрозьніваўся ад мінулагодніх ранейшых акцыяў *Беларускага Народнага Фронту*. Тым часам мясцовыя ўлады спрабуюць перахапіць фронтаўскую ініцыятыву, каб выкарыстаць яе ў прапагандысцка-ідэалогічных мэтах, каб прыстасаваць гэтую акцыю на службу рэжыму. Ужо колькі гадоў запар „вертыкаль” робіць нешта падобнае, але на свой капыл: і вянок яны спускаюць (з цеплахода, недзе за горадам), і „чарнобыльцаў” запрашаюць, і нават школьнікаў — для масавасьці. Далучыцца ж да тых, хто зрабіў *Чарнобыльскі Шлях* у Пінску традыцыйна, не дазваляе гонар: быццам бы ўлада, а ініцыятары — Народны Фронт. Свайго сцэнару, лепшага, чым у фронтаўцаў, зрабіць ня могуць. Таму і разбураюць красавіцкую традыцыю ўсімі спосабамі, у тым ліку і з дапамогай мясцовага друку.

...Ізноў гучаў звон на вуліцах Пінска, ізноў ён нагадваў аб чорнай навалі пад назвай „Чарнобыль”. Звон будзіў памяць, звон дапамагаў не забываць пра ахвяры катастрофы, змушаў задумацца аб лёсе жывых...

Шэсьце Народнага Фронту спынілася ў парку на беразе Прыпяці пад гукі *Пагоні Максіма Багдановіча*. Традыцыйная „*Хвіліна маўчаньня*” была абвешчана зь яхты „*Сакавік*”, што прыплыла сюды па рацэ пад *Бел-Чырвона-Белым Сьцягам*. Потым, калі людзі схілілі

Чарнобыльскі Шлях на вуліцах Пінска.

сьцягі, пад гучаньне моцнай сірэны, з борту яхты быў спусчаны вянок у пlynь Прыпяці*. Хвалі падхапілі яго і ён паплыў у Чарнобыль, як вястун нашай памяці і ўзрушэння.

Я. ПІНЧУК

* Падчас „Хвіліны маўчання” на Прыпяці зьявіўся нейкі човен. Мала хто зьявруў увагу на гэта (палічылі за рыбакоў). Толькі пазней высветлілася, што „аб’яднаная апазыцыя” таксама ладзіла „спуск вянка”, чым спрабавала зрабіць свой „уклад” у справу ўладаў на разбурэнні Чарнобыльскага Шляху.

ФАРС-2

18 сакавіка ў Беларусі адбыўся чарговы акт камеды-фарсу пад афіцыйнай назвай „давыбары ў палату прадстаўнікоў нацыянальнага сходу” (як называе Лукашэнка свой нелегітымны псеўдапарлямэнт).

Нагадаем, што на першым этапе гэтага фарсу ў кастрычніку 2000 г. большасць насельніцтва краіны праігнаравала спектакль і не пайшла на „выбары”. Нават афіцыйнае тэлебачаньне прызналася ў дзень „выбараў”, што яны не адбыліся (праўда, на наступны дзень дыктатар „выйграў падлік галасоў” і абвесьціў, што „выбары” адбыліся).

На гэты раз прапаганда ўжо не зрабіла памылкі і адрапартавала пра дружны ўдзел да 80% выбаршчыкаў. Аднак той, хто рабіў хаця б элемэтарны падлік людзей, што ішлі на выбарчыя ўчасткі, мог зразумець, што нешматлікія пэнсіянэры (як вядома, дысцыплінаваныя галасоўшчыкі яшчэ са сталінска-брэжнеўскіх часоў) не маглі скласці такую ўражальную колькасць. Народ праігнараваў лукашэнкавыя „давыбары” ў „палатку”.

У чарговы раз на „выбары” памкнуліся некаторыя лідары так званай „аб’яднанай апазыцыі”. Акруга, дзе балатаваўся старшыня Народнай грамады **М.Статкевіч**, была заклеена і закідана плякатамі і ўлёткамі на расейскай мове (цяпер у гэтай партыі такая мова). Не дапамагло... Статкевіча ў „палатку” не дапусьцілі.

Была заўважаная таксама нештодзённая актыўнасць супрацоўнікаў Кансультацыйна-назіральніцкай групы АБСЭ ў Менску, якія даўно настойліва выступаюць за арганізацыю назірання за „выбарамі” (наилепшы спосаб надаць фарсу легітымнасць). Так, у Віцебск, дзе ў кастрычніку „выбары” не адбыліся зусім, ні на адной з акругаў, 18 сакавіка выязджаў супрацоўнік КНГ АБСЭ сп.Рывалье дзеля арганізацыі назірання. Пра гэта паведаміў друк.

Міжнародная актыўнасць французкіх і, перш за ўсё, нямецкіх палітыкаў расьце на вачах. 12 сакавіка ў інтэрв’ю газэце „Народная Воля” дэпутат Эўрапарлямэнту Элізабэт Шродтэр (тая самая, што адказвае ў гэтай агульнаэўрапейскай структуры за стасункі з Беларуссю) заявіла, што сьядо патрабаваньняў АБСЭ да лукашэнкавага рэжыму ёсьць „пашырэнне паўнамоцтваў дзеючага парлямэнту...” Ясна, што маецца на ўвазе менавіта нелегітымная „палатка” Лукашэнкі. Значыць, *дэ факта* гэтую нелегітымную структуру немка з Эўрапарлямэнту ўжо прызнае ды патрабуе пашырэння палаткавых паўнамоцтваў.

Лёгіка далейшых дзеяньняў эўраструктураў, дзе дамiнуюць немцы, зразумелая (пра гэта ня раз папярэджвала *Кансэрватыўна-Хрысьціянская Партыя — БНФ*): легітымізацыя „палатак”, потым легітымізацыя антыбеларускага рэжыму Лукашэнкі і ўрэшце — легітымізацыя „добрахвотнага ўзьяднаньня” Беларусі і Расеі. Подлая лёгіка!

Беларускі Вызвольны Рух супроцьставіць расейска-нямецкаму пляну аншлюсу *Беларускую Салідарнасць* і абароніць незалежнасць Бацькаўшчыны.

(Прэс-служба Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ. В.Буйвал)

СУДОВАЯ РАСПРАВА НАД ЮРЫ БЕЛЕНЬКІМ

2-4 красавіка ў судзе Цэнтральнага раёну Менска разглядалася адміністрацыйная справа спадара **Юры Беленькага**, выконваючага абавязкі старшыні *Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”* і *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ*. Падтрымаць Яго прыйшлі каля 20 сяброў Партыі. Спадара Беленькага абвінавачвалі ў арганізацыі несанкцыянаванага шэсьця на праспэктэ Францішка Скарыны ў Менску ў Дзень Незалежнасці 25 Сакавіка сёлета. Абвінавачваньні былі заснаваныя на сфальшаваных пратаколах, складзеных супрацоўнікамі міліцыі, і на ілжэсьведчаньнях міліцыянтаў. Нягледзячы на тое, што сп. Беленькі, ягоны адвакат сп. Вера Страмкоўская і сьведкі абароны прадставілі суду неабвержныя доказы невінаватасці сп. Беленькага і хлусьлівасці паказаньняў міліцыянтаў (якія, як заўсёды, блыталіся і супярэчылі адзін аднаму, а іхныя пратаколы выглядалі напісанымі пад капірку), суддзя **Вайцяхоўская** вынесла прысуд — 15 сутак адміністрацыйнага арышту.

Ганебны, несправядлівы прысуд прысутныя беларусы сустрэлі воклічамі „Ганьба!”, „Жыве Беларусь!”. Яны папярэдзілі суддзю і ілжэсьведкаў, што на іх ляжыць адказнасць за здзейсьненае парушэньне закону.

Сп. Беленькі заявіў: „З самага пачатку было зразумела, што гэта заказная палітычная справа. Толькі прысутнасць і падтрымка сумленных людзей не дазволілі суду наладзіць расправу на працягу 1-2 гадзінаў, а прымусілі хаця б вытрымаць працэдуру. Але прысуд быў вядомы ад пачатку”.

Адразу з залі суда канвой даставіў сп.Беленькага ў спэцпрыёмнік-размеркавальнік ГУУС Менгарвыканкаму. На рэпрэсіі антынароднага рэжыму сябры *Беларускага Вызвольнага Руху* адкажуць актыўнымі дзеяньнямі па абароне незалежнасці Беларусі.

Валеры БУЙВАЛ

ПРА АКТ ДЗЯРЖАЎНАЙ ЗДРАДЫ

12 красавіка 2001 г. так званая „палата прадстаўнікоў” учыніла дзеянне супроць інтарсаў Беларусі. Члены палаты „ратыфікавалі” пагадненне пра наданне расейскаму рублю статусу валюты Рэспублікі Беларусь.

Адзіным аргументам для „ратыфікацыі” было тое, што гэтае пагадненне ратыфікавала Дзярждума Расейскай Федэрацыі.* *Члены „палаты” непасрэдна парушылі Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, артыкулы 1,8, 136.* Гэтыя артыкулы ўсталёўваюць наступныя палажэнні:

Арт.136 — „... **Нацыянальны банк ... валодае выключным правам эмісіі грошай**”.

Арт. 8, абзац 3 — „**Не дапускаецца заключэнне міжнародных дагавораў, якія супярэчаць Канстытуцыі**”.

Арт. 1, абзац 3 — „**Рэспубліка Беларусь абараняе сваю незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць, канстытуцыйны лад, забяспечвае законнасць і правапарадак**”.

Крымінальны Кодекс, арт. 356, дакладна кваліфікуе такое дзеянне: „... оказание иностранному государству помощи в проведении враждебной деятельности против Республики Беларусь путем совершения преступлений против государства по заданию органов или представителей иностранного государства, умышленно совершенное гражданином Республики Беларусь, в ущерб внешней безопасности Республики Беларусь, ее суверенитету, территориальной неприкосновенности, национальной безопасности и обороноспособности (измена государству), —

наказывается лишением свободы на срок от семи до пятнадцати лет.” (Цытуем па-расейску, бо беларускамоўнага тэксту не існуе)

Лукашэнку і палатнікам ня ўдасца прыкрыць свае злачынствы „канстытуцыйным актам”, які яны распрацоўваюць і які, магчыма, паспрабуюць прасунуць праз так званы „усебеларускі сход” 18 траўня 2001г. Робіцца гэта таемна ад грамадства, таму адбор удзельнікаў сходу вядзецца пад пільным наглядам рэжыму.

„Ратыфікацыя” высвятляе сутнасць намаганьняў расейскай дыпламатыі, антыбеларускага лукашэнкаўскага рэжыму і прамаскоўскай „апазыцыі”. Яны імкнуча рознымі метадамі схіліць заходнія краіны легітымізаваць „палату”. Прызнанне „палаты” за легітымны парламант неабходна Маскве толькі для прыданьня выглядзе законнасці далучэння Беларусі да Расіі. Задачы акупацыі Беларусі расейскі імперскі рэжым перавёў у закрыты так званы „саюзны” працэс і вырашае іх праз захоп кіруючых пасадаў у выканаўчай уладзе і сілавых ведамствах, праз знішчэнне беларускага бізнэсу і шляхам незаконнай прыватызацыі беларускай уласнасці.

Здраніцкія дзеянні прамаскоўскай групоўкі сустрэнуць рашучы адпор беларускай грамадзкасці. **Грамадзяне Беларусі маюць канстытуцыйнае права абараняць незалежнасць свайй краіны.**

(Кіраўніцтва Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ)

13 красавіка 2001 г.

* 9-га лютага Бюджэтны камітэт Расейскай Думы адобрыў ратыфікацыю пагаднення з Лукашэнкам аб увядзеньні ў 2005 годзе адзінай валюты „в российско-белорусском государстве”.

Расейская праўдавая газета „Коммерсант-Ъ” у сувязі з гэтым напісала наступнае: „Наколькі гэтай адзінай валютай стане расейскі рубель, Беларусь мусіць стаць восьмай федэральнай акругай Расіі.

Павелічэнне тэрыторыі дзяржавы заўсёды лічылася справай карыснай. З гэтага пункту гледжання далучэнне да Расіі Беларусі — факт станоўчы („отрадный”)... Як толькі расейскі рубель і дэ-факта, і дэ-юрэ стане адзінай валютай, пра Беларусь як пра самастойную дзяржаву можна будзе забыцца”.

(Коммерсант-Ъ, — 2001, 10 лютага (Заўвага рэд.Б.В.)

ЗНОЎ ПАДМАНУЛІ ДАВЕРЛІВЫХ БЕЛАРУСАЎ

Збанкрутаваў Белкамбанк. На пачатку сакавіка гомельскія падманутыя ўкладчыкі, пасля безвыніковых візітаў ва ўладныя структуры, напісаньня скаргаў у цэнтральны апарат Белкамбанку, Нацыянальны банк, розныя праваахоўчыя органы, сабраліся на несанкцыянаваны пікет. Укладчыца **Ніна Фёдарова** сказала: „Мы сабраліся сёння, каб паказаць усёй Беларусі: Лукашэнка даваў гарантыі ўсім грамадзянам на захаванасць укладаў, казаў, што грошы патрэбныя для разьвіцця дзяржавы. Мы паверылі яму, аддалі ўсе свае зьберажэнні і чакалі, што грошы будуць укладзеныя ў народную гаспадарку Беларусі. Але гэта аказалася ня так. Цяпер нам аб’явілі, што сродкі ўкладзеныя ў маскоўскія структуры, у іх каштоўныя паперы, якія патрапілі ў дэфолт”.

Асабліва абураліся гамельчукі тым, што нават пасля рашэння Нацыянальнага банку адносна ліквідацыі Белкамбанку ім ніхто не патлумачыў, якім чынам і калі будуць вернутыя іхныя ўклады.

Намеснік кіраўніка банкаўскай філіі **Сяргей Андрэнка** праінфармаваў пікетуюшчыкаў, што да вынясення ў траўні вэрдыкту Вышэйшым Гаспадарчым судом пра банкруцтва Белкамбанку ніякія выплаты весыцца ня будуць.

Укладчыкі вырашылі звярнуцца ў Канстытуцыйны суд, даслаць ліст расейскаму прэзідэнту Пуціну і спытаць, куды дзелася валюта беларускіх укладчыкаў Белкамбанку.

Чакайце, Пуцін вам адкажа. (Можна яшчэ напісаць Бушу.)

(Паводле радыё „Свабода”)

ВЯЛІКІЯ ЛЮДЗІ

*„Вялікі чалавек здабывае справядлівасць,
малы — выгаду.”*

Канфуцый

Паважаныя людзі — гэта тыя, якія валодаюць аўтарытэтам (у калектыве, у супольнасці, у грамадстве, у народзе). Аксіёма, пацверджаная гісторыяй: *без аўтарытэту не разьвіваецца культура.*

Аўтарытэт асобы не ўтвараецца сам сабой. Павінна адбывацца ўзаемадзеянне суб’екта і грамадства. Пазыцыя і паводзіны чалавека мусяць выклікаць прызнанне і павагу. Узровень асобы і справы яе могуць пераганяць узровень грамадства, якое не ўспрымае, альбо не прызнае тое, што кажа ці стварае такая асоба. Але калі яе ўспрымуць і прызнаюць пазней іншыя пакаленьні, то для іх яна стане аўтарытэтам.

Вопыт пацвярджае, што гэтак жа, як шмат якія асобныя людзі, імкнуча забяспечыць сабе аўтарытэт у іншых, гэтаксама і грамадства для замацавання і абароны сваіх дасягненняў імкнецца мець свае аўтарытэты, падтрымліваць іх, прапагандаваць і нават ствараць.

Дзейнасць чалавечай супольнасці, пачынаючы ад самых простых формаў яе існавання, ня можа быць абязьлічанай, бо вылучэнне чалавека з прыроды — гэта перш за ўсё, зьяўленне яго асабовай індывідуальнасці. Чым вышэйшы ўзровень культуры, тым большая роля і ацэнка асобы.

Хрысціянства адкрыла чалавецтву каштоўнасці душы, калі якасць і ацэнка чалавека перамысціліся ва ўнутраны сьвет асобы. (Высокія якасці душы ставіліся вышэй за ўладу і матэрыяльнае багацце, бо людзі ўспрымалі душу як вечную частку чалавека. Асобу сталі ацэньваць па ўнутраных якасцях.) У гісторыі духоўнага разьвіцця чалавека гэта быў найвялікшы прарыв, скачок на верхні

ўзровень. Новая індывідуальнасць, якой ня ведаў антычны сьвет, стварыла новае грамадства і новую культуру Эўропы, дзе асобны чалавек стаў нароўні з грамадствам, зрабіўся першаснай каштоўнасцю гэтага грамадства і ўсіх ягоных інстытутаў, ад рэлігіі да дзяржавы.

Калі мы прасочым канцовую мэту духоўнага разьвіцця чалавека так, як яна тлумачыцца ва ўсіх вышэйшых сусьветных рэлігіях, і асабліва ў Хрысьціянстве, то на духоўным этапе (які дасягаецца праз духоўнае ўдасканаленьне і фізічную сьмерць) супольнасць увогуле перастае ўтрымліваць вызначальную ролю. Яе як бы і не існуе. Самаіснымі каштоўнасцямі застаюцца справядлівая індывідуальная душа і яе мэта — злучэньне з Богам.

Але спусцімся на Зямлю. Відавочны факт, што Хрысьціянства прынесла на Зямлю іншыя дачыненні да аўтарытарнасці. Галоўным прынцыпам узаемаадносінаў стаў ўнутраны вольны выбар. Велізарнае значэньне пачалі адыгрываць маральныя аўтарытэты, людзі вялікай адукацыі, ведаў, здольнасцяў і культуры. Сацыяльная аўтарытарнасць, якая раней не аспрэчвалася, таксама пачынае ацэньвацца з гледзішча маральных якасьцяў і культурнага ўзроўню. Першасным грамадзкім аўтарытэтам робіцца не герой зь яго разбуральнымі подзьвігамі, як у старым сьвеце, а чалавек-стваральнік, які сваімі думкамі, дзеяньнямі і дасягненьнямі спрыяе грамадзкаму дабру, які ня толькі зьнішчае перашкоды, але, перш за ўсё, стварае і сцвярджае станочную рэальнасць дзеля лепшага існаваньня і ўдасканалваньня ўсіх.

Менавіта такую асобу найперш стала ўхваляць грамадства. Паважаная актыўная асоба стала эфектыўным чыньнікам разьвіцця культуры. Стваральны ўплыў такой вялікай асобы не абмяжоўваецца пэрыядам яе жыцьця, бо новая нацыянальная супольнасць, арганізаваная ў нацыянальную дзяржаву, выступае як калектыўная адметная індывідуальнасць, якая мае свае калектыўныя (нацыянальныя) інтарэсы, галоўныя зь якіх — грамадзка-культурнае разьвіццё і падтрыманьне вечнасьці народнага існаваньня.

Вялікая асоба якраз і выяўляла гэтыя інтарэсы. Аўтарытэт асобы ў нацыянальным грамадстве ёсьць мера і чыньнік грамадзкай культуры, фактар нацыянальнага разьвіцця. Яго ўплыў, незалежна ад часу, робіцца пастаянным, становіцца гістарычным здабыткам культуры. Ён (гэты ўплыў) можа большаць ці меншаць, але ўжо не мінае, бо пераходзіць у сфэру нацыянальнага духу.

З разьвіццём нацыі індывідуальная дзейнасць у сфэры літаратуры, тэатра і грамадзкіх ідэй мела рашаючае значэньне для сфармаваньня нацыянальнай супольнасці і стварэньня потым нацыянальных дзяржаваў. Калі не існуе нацыянальнай літаратуры, калі няма вялікіх нацыянальных пісьменьнікаў і пээтаў, то няма і нацыі. Нацыя не ўтвараецца без нацыянальнай літаратуры і тэатру. Нацыянальны тэатр — гэта ўвогуле мастацкая мадэль нацыі ў мініятуры. Але ўся творчасць нацыянальнага пэрыяду ўжо ня ёсьць безыменнай, калектыўнай, цэхайвай, ці вуснай народнай. Гэта ёсьць прафэсійная ўсьвядомленая творчасць індывідуальнасцяў, якія імкнуліся ўвасобіць і адлюстравачь агульнае ў канкрэтным, народны лёс у чалавечым вобразе.

Творцы і дзеячы нацыянальнага мастацтва, літаратуры, тэатра, навукі, палітыкі, культуры ёсьць генаратарамі ідэй, стваральнікамі нацыянальнай супольнасці; кожны мае сваё імя і аўтарытэт у пантэоне нацыянальнай культуры. **Нацыя моцная сваімі вялікімі прадстаўнікамі.** Уплыў іх абсалютны, каштоўнасць безумоўная.

Кожнае нацыянальнае грамадства адносіцца з асаблівай увагай да сваіх грамадзкіх аўтарытэтаў. Характар дачыненняў шмат пра што кажа. Тут выяўляецца і ўзровень культуры, і якасьць духу, і ступень салідарнасці, і пасіянальнасьць, і скрытыя комплексы, і незалежнасьць (ці, наадварот, залежнасьць) думаньня, і нацыянальная сьпеласьць грамадства.

* * *

Стабільныя культуры Заходняй Эўропы і Паўночнай Амэрыкі даволі арганічна акамулююць нацыянальныя аўтарытэты ў сфэры свайго грамадства. Адносіны да іх разьвіваюцца ў рэчывы агульнай павагі

да чалавека. Павышаны інтэрас можа выклікаць элементы перабольшаньня альбо недаацэнкі, але ў цэлым, носіць аб'ектыўны і здаровы характар. Дачыненні адэкватныя.

Больш складаныя дачыненні ў ацэнцы аўтарытэту асобы ў грамадствах Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы. Тут аўтарытэту часта надаецца павышаная хваравітая ўвага і вызначэньне; успрыняцьце можа быць заведама тэндэнцыйным і рэфлексійным, эмацыйныя крытэрыі могуць пераважаць.

Супраць аўтарытэтаў адных асобаў і за аўтарытэты іншых тут нярэдка йдзе змаганьне, часта вельмі аднабокае і далёкае ад рэальнасці, аб'ектыўнасць не шануецца, плодзяцца ілюзіі і міфы, на іх, як замкі на пяску, будуюцца цэлыя квазінавуковыя канцэпцыі. На грунце рознасьці ўяўленьняў узнікаюць дыскусіі і непаразуменьні.

Адной з прычынаў такіх ускладненых дачыненняў ёсьць тое, што народы Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы ў пэрыяд позьняга сярэднявечча страцілі сваю незалежнасьць, былі падзеленыя паміж чатырма імперыямі і толькі ў пачатку XX стагоддзя дамагліся незалежнасьці, а некаторыя неўзабаве зноў апынуліся ў савецкай імперыі.

У той складанай сітуацыі шмат якія вядомыя людзі дзейнічалі і тварылі на сумежжы культураў, альбо адначасна ў некалькіх культурах, часам зьмянялі сваю арыентацыю і супрацоўнічалі з акупацыйным рэжымам. Тое ж самае адносіцца да дзеючых сучасьнікаў, калі палітычныя крытэрыі ў грамадстве пераважаюць над культурнымі і навуковымі.

У цэлым трэба прызнаць, што гэта ёсьць невысокі ўзровень дачыненняў у ацэнцы вялікіх людзей і выкліканы ён, перш за ўсё, палітычнай няўпэўненасьцю, страхам (часам, неўсьвядомленым) зноў страціць свабоду і незалежнасьць. Адсюль імкненьне самасцвердзіцца як найбольш.

У скансалідаваных грамадствах Цэнтральна-Усходняй Эўропы адбываецца (часам амаль нябачнае) змаганьне за нацыянальныя аўтарытэты на ўзроўні палітычнай аднабокасьці. Але, трэба сказаць, практычна ніхто ў гэтых грамадствах не сумняваецца ў вялікім значэньні аўтарытэту асобы для нацыянальнай сучаснасьці, гісторыі і культуры. Нігілізм, адмаўленьне аўтарытарнасці культуры тут не прыжываюцца.

Адметны падыход да аўтарытэту як да стваральнага чыньніка разьвіцця выяўляюць габрэі, для якіх на працягу тысячаў гадоў гісторыі ўтрыманьне аўтарытарнасці габрэйскай культуры было асноўнай задачай, сродкам духоўнага выжываньня і кансалідацыі, сцвярджэньня сябе ў не сваім сьвеце.

У дачыненні да аўтарытэтаў габрэі вольныя ад паталёгіяў Цэнтральна-Усходняй Эўропы. Яны ніколі не бяруць чужога і не выдаюць яго за сваё. Яны ніколі не затоптваюць сваё, зыходзячы з рознасьці палітычных дачыненняў, бо агульнае (габрэйскае) — вышэй. Тут іншы падыход да аўтарытарнасці і нацыянальнага самазахаваньня. Лепшую, вядомую, паважаную, здольную, пэрспэктыўную асобу часцей за ўсё ўзмоцнена прапагандуюць, ёй ствараюць аўтарытэт, ставяць нібы на катурны, яе ўзвышаюць, пра яе часта і шмат гавораць, даюць выдатныя ацэнкі, аўтарытэт і значэньне яе распаўсюджваецца, разьдзімаецца і ўсімі падтрымліваецца. Вядомасьць часам ствараецца ямалё што на пустым месцы, але настолькі энэргічна і паслядоўна прапагандуецца, што ніхто ўжо не адважваецца сказаць нешта насуперак. А калі і скажа, то яму ж і горай. Бо хто ж можа сумнявацца ў быццам бы звышгеніяльнасьці ўсімі прызнанай асобы — толькі той, хто ні ў чым не разьбіраецца. (Хаця сумніўца якраз можа разьбірацца найлепш.)

Вельмі дрэннымі здаюцца мне дачыненні да вялікіх людзей у беларускім грамадстве. З першага погляду можна падумаць, што наша супольнасць пакутуе на нейкі сацыяльна-псіхалгічны мазахізм і самаедзтва. Топчацца і не паважаецца менавіта сваё.

Беларускі нацыянальны аўтарытэт — гэта фактычна заўсёды трагічная асоба, якую зьневажаюць, абплёваюць і здраджваюць нібыта свае беларусы.

Практычна, аднак, нэгатыўныя дачыненні вызначалі і вызначаюць якраз не беларусы, а калянізатары, акупанты, ворагі беларушчыны. Яны заўсёды былі агрэсіўныя і канцэптуальныя, а беларускае грамадства — пасіўнае і, як правіла, канфармісцкае.

Галоўная прычына такога ненармальнага стану ў тым (пра гэта я ўжо пісаў раней), што ў XIX-м стагоддзі была знішчана беларуская сацыяльна-культурная эліта, наблігэт, засталіся толькі нізы (у асноўным сяляне і часткова мяшчане). Руская каляніяльная імперыя ўвяла тут сваю сацыяльна-дзяржаўную эліту замест знішчанай беларускай і беларускія нізы змушаныя былі яе прызнаць як неабходную ўладу, бо іншай альтэрнатывы не існавала.

З гэтага часу пачалася нацыянальная сьлепата, якая ня скончылася па сёньняшні дзень.

Наша грамадства з прычыны даўгіх акупацыяў, падзелаў і страты элітаў, слаба скансалідаванае. У ім не хапае разуменьня асноўнага адзінства паміж прыватным, агульнанацыянальным і асабовым. Чалавек сучаснай эўрапейскай цывілізацыі айчынаў успрымае агульнанацыянальныя задачы і прэстыж вялікіх асобаў нацыі гэтак жа, як свой прыватны інтэрас. У пластах беларускага грамадства такога неабходнага разуменьня адзінства няма. Яно падзеленае. Задачи нацыі, палітыка, ідэі культуры, дзяржава, улада і прыватныя інтарэсы асобных людзей існуюць у сьведомасьці шмат якіх беларусаў незьвязана, нібы самы па сабе, а дзейнасьць вялікіх аўтарытэтных асобаў народа ацэньваецца як іхняя прыватная справа.

Лёс вялікай нацыянальнай асобы ў гэтакім дэфармаваным нескансалідаваным грамадстве, як правіла, поўны драматызму. Ворагам беларушчыны лёгка расправіцца з такімі людзьмі, а прапаганда можа вытварыць, што хоча, пры агульнай пасіўнасьці і маўчаньні нацыі. Праца і творчасць беларускіх адраджэнцаў з гэтае прычыны патрабавалі выключнай самаадданасьці.

Жыцьці вялікіх беларусаў ужо больш-менш апісаныя, больш-менш вядомыя. Менш адчыненымі засталіся грамадзкія абставіны трагедыі, якія якраз высвятляюць яе змест. Гэта, перш за ўсё, абьяквашьць у грамадстве да лёсу сваіх прадстаўнікоў.

Калізія паміж ахвярнасьцю змагарнай асобы і здрадай ёй (як непрыняцьцем асобы) адлюстраваная ў найвялікшай паэтычнай драме **Янкi Купалы „Сон на Кургане”**. Нагадаю схему сюжэта. Змагара Сама, які змагаўся за шчасьце і волю беларускага народа, беларусы (у дадзеным выпадку, сяляне) услужліва аддаюць у рукі царскіх сатрапаў. Схема для Беларусі тыповая і знаёмая, пачынаючы ад здачы інсургентаў **Кастуся Каліноўскага** царскім уладам да даносчыкаў НКВД і прыхільнікаў Лукашэнкі.

Гэтай жа трагічнай калізіі прысьвяціў сваю выдатную паэтычную драму **„Пакрыўджаныя” Леопольд Родзевіч**. Маналёг змагара за свабоду ад прыгону — старога скульптара Піліпа, адрынутага ў канцы драмы роднай дачкой, — ёсьць, бадай, адзін з самых працудлых і трагічных у беларускай паэтычнай драматургіі.

Беларуская рэчаіснасьць адэкватная такой літаратуры і ня менш выразная.

Міхась Зарэцкі, як і сотні беларускіх інтэлігентаў, пісьменьнікаў і паэтаў, быў знішчаны ў 1930-х гадах рускім НКВД. Сьледчыя-чэкiсты шукалі рукапіс яго рамана **„Крывічы”**, спачатку — каб прад’явіць уліку, а потым, пасля прысуду, каб знішчыць раман. Не знайшлі. А рукапіс быў у вёсцы, і сяляне-дзядзькі, аматары махоркі, скарысталі гэты рукапіс — на ... самакруткі. Раман скурыйлі. Рэшта знікла ў НКВД.

Тут справа ня толькі ў адсталасьці і неадукаванасьці. Нешанаваньне свайго, выхаванае ў сялянскай сьведомасьці чужынцамі, прыводзіць да заганнай ацэнчнай формулы: „Няма прарока ў сваёй айчыне”. Які ўжо там аўтарытэт, якая павага!

Васіля Быкава ведае ўвесь сьвет. На Беларусі яго называюць сумленьнем нацыі. Гэта вялікі пісьменьнік, вялікі чалавек. Сіла ягонага маральнага аўтарытэту такая вялікая, што той чалавек, той чыноўнік, той дзяржаўны дзеяч, які пачаў бы яго зьневажаць ды

паліваць брудам ягонае імя, павінен выклікаць усеагульнае абурэньне і шырокае асуджэньне брыдкіх паводзінаў, бо Быкаў — гэта ўжо ня проста вялікі пісьменьнік — ён вялікі гонар і каштоўнасьць Беларускай нацыі.

Аж не. У Беларусі, аказваецца, можна зьневажаць і Быкава. І гэта абыходзіцца, сходзіць з рук. І ворагі беларушчыны пра тое ведаюць.

Калі прааналізаваць жыцьцё беларускіх адраджэнцаў — вялікіх людзей XX-га стагоддзя, уражвае пастаянства іхных ілюзіяў у дачыненні да беларускага грамадства і да Расеі. Хоць, здавалася б, хто лепш за іх павінен бы быў усё ведаць.

У канцы 60-х у размове з Паўлінай Мядзёлкай я даведаўся, што калі ў сярэдзіне 20-х на Беларусь вярнуліся з эміграцыі шмат якіх беларускіх нацыянальных дзеячы і атрымалі навуковыя ды дзяржаўныя пасады ў БССР, яны нека сабраліся разам і тады, здаецца, Язэп Лёсік сказаў: „Ну, цяпер ужо беларускай справе ніхто і нішто не перашкодзіць”.

Праз нейкі час усе яны былі знішчаныя НКВД.

У 1922 годзе Аляксандар Цьвікевіч, выступаючы на пахаваньні Алеся Бурбіса і расказаўшы пра ягонае цяжкае жыцьцё, пакуты, турмы і перасьледы, зазначыў, што ён быў беларусам-адраджэнцам, а жыцьцё адраджэнца — гэта ахвярнасьць і служэньне Беларусі. Яно немагчымае без пакутаў.

* * *

Падагульняючы думкі пра сітуацыю, якая склалася на Беларусі ў дачыненні да аўтарытэтных людзей нацыі і разуменючы, чаму так ёсьць, можна зрабіць дзьве галоўныя высновы, якімі, па маім назіраньнях, кіраваліся вялікія адраджэнцы, такога ўзроўню, як **Ларыса Геніюш** і **Ксёндз Адам Станкевіч**.

Па-першае. Каб запабегчы расчараваньням, трэба ня мець ілюзіяў. Беларускі адраджэнец павінен адносіцца да сваёй дзейнасьці (у якой бы галіне яна ні адбывалася) як да місіі, як да прызначэньня, памятаючы, што народ, людзі ёсьць такія, якія яны ёсьць, што іншых людзей няма і трэба дапамагаць ім вярнуць свой нацыянальны гонар і стаць вольнымі беларусамі, не чакаючы ад іх ні ўдзячнасьці, ні ўзнагароды. Адраджэнец мусіць узвышацца над абставінамі і не кідацца ў пэсымізм.

З іншага боку, кожны беларус, грамадзянін Беларусі, мусіў бы сабе ўсьведоміць, што **найпершае багацьце нацыі — гэта яе разумныя, таленавітыя, здольныя, адукаваныя вялікія асобы**. Ім павінна быць найпершая павага, шанаваньне і абарона.

Другая выснова. У абставінах грамадзкага асьляпленьня **нельга абвінавачваць усю нацыю**, крывідзіцца на народ і, тым больш, зьневажаць яго (як часам цяпер бывае). Гэта было б цалкам няправільна і абсалютна беспэрспэктывна.

Калі я азіраюся на XX-е стагоддзе, мяне ўражвае маральная веліч беларускіх адраджэнцаў. Гэта людзі высокай пробы. Іхняя дарога, справы, дзейнасьць — ёсьць шлях дасканалых.

Кожны адраджэнец адчувае сябе народам. Кожны мог бы сказаць: **народ — гэта я**. І гэта праўда. Гэта правільнае, нармальнае адчуваньне. Гэтак павінен бы думаць кожны чалавек у дасканалым грамадстве.

Зянон ПАЗЬНЯК

22 сакавіка 2001г., Нью-Ёрк

ПАЧУЎ І ЗРАЗУМЕЎ

(Вывітрымка зь ліста Міхаіла Шапавалава з Дзвінску. Латвія)

„У нас ёсьць магчымасьць чуць беларускае радзьё. Я ўражаны. Першая перадача, што я пачуў, — „Размова па сутнасьці”.

Дзіўна, як у Беларускай дзяржаве за грошы беларусаў дазваляюць рабіць антыбеларускую перадачу. У ёй жа адкрыта распальваецца варожасьць, нянавісьць да беларусаў. Тых, хто змагаецца за

адраджэнне нацыянальнай сьведомасці і за незалежнасць Беларусі, называюць нацыяналістамі і ворагамі. Паслухаўшы некалькі такіх перадач, я ўпэўніўся: ідзе бесперашкодная і ўпэўненая акупацыя Беларусі. Краіна ў небяспецы!..

Трэба пастаянна папярэджаць пра небяспеку. Беларусам ў сябе на радзіме непрыймаюць прыніжэнне і прасіць у розных прыхадняў дазволу, каб адзначыць Дзень Незалежнасці сваёй Радзімы. Трэба не прасіць і ня кланяцца, а выганяць іх у каршэнь. Усіх ворагаў Беларусі трэба браць на ўлік і, паводле ступені іх злачынстваў перад беларускай нацыяй, уручаць ім чамаданы альбо пазвы ў суд. Ня варта цешыць сябе ілюзіямі і спадзяваннямі на Лукашэнкаўскія восенскія выбары.”

(З радзі, „Свабода”)

ГЭБІЗМ

Штатны кагэбовец **Сяргей Якімук** за ўвагу да працы па аднаўленьні Крыжа Эўфрасіньні Полацкай ўзнагароджаны высокай царкоўнай ўзнагародай, якая была ўручана яму 28 красавіка ў г.Бяроза мiтрапалітам Менскім і Слуцкім Філарэтам, калі той прыехаў сюды па сваіх „царкоўных” справах.

Царкоўная ўзнагарода для супрацоўніка КГБ можа выклікаць у недасведчаных людзей, як мінімум, здзіўленьне.

Падзею камэнтую прадстаўнік аўтаномнай рускай праваслаўнай царквы айцец **Міхаіл Ардаў** з Масквы: „Што тычыцца ўзнагароджання супрацоўнікаў КГБ іерархамі Патрыярхіі, дык гэта цалкам натуральны працэс, бо на працягу ўсёй гісторыі саветаў Маскоўская патрыярхія была пад кантролем і марыянэткай у руках КГБ.

Мы ведаем, былі ў нас гэтыя скандальныя публікацыі пра тое, што высокапастаўлены іерархі, многія сьвятары служылі агентамі КГБ. У прыватнасці, як агент КГБ быў выяўлены мiтрапаліт Менскі Філарэт, які меў там агентурную мянушку „Астроўскі”, а гэтак званы „сьвяцейшы патрыярх Алексій” меў там мянушку „Драздоў”.

Мала таго, у нас у Расеі адбыліся яшчэ больш цікавыя з гэтага пункту погляду падзеі. Наш прэзыдэнт — вядомы кадравы афіцэр КГБ — уручыў дзяржаўныя ордэны 30-ці сьвятарам. Такім чынам, гэта — узаемныя абмены і ўзаемнае прызнаньне заслугаў супрацоўнікаў аднаго ведамства. Тут няма нічога здзіўнага.”

(Паводле радзі, „Свабода”. К. Бандарук)

ХРОНІКА ПАРУШЭННЯЎ ПРАВОЎ БЕЛАРУСАЎ

СТУДЗЕНЬ (2001 год)

3 1 па 5 студзеня ў Беларусі прайшоў страйк прыватных прадпрыемстваў. У акцыі прынялі ўдзел звыш 150 тысячаў чалавек. Патрабаванні засталіся ранейшымі: адмена пастановы Дзяржаўнага мытнага камітэту „Аб мытным афармленьні тавараў” у частцы, што тычыцца індывідуальных прадпрыемстваў, і прыняццё зьменаў у дэкрэты Лукашэнкі аб канфіскацыі тавараў у прадпрыемстваў. Улады нік не адрэагавалі на страйк, а таму страйкам заявіў, што пачынае падрыхтоўку да новага (цяпер ужо бестэрміновага) страйку прадпрыемстваў.

4 студзеня. У Чыгуначным судзе Віцебска судзя **Святлана Туфан** вынесла прысуды актывістам АГП, якія 10 сьнежня ладзілі несанкцыянаваны пікет: **А. Залескай** — штраф у 150 мінімальнах заробкаў (мін.з.); **С. Васенку** — 150 мін.з.; **Дз. Мускаму** — папярэджаньне; **А. Захараву** папярэджаньне.

8 студзеня, Віцебск. Віцебскія змагары напісалі зварот да праваабарончых арганізацыяў на Беларусі. У звароце напісана: „У апошні

час супраць найбольш актыўных сяброў нашае арганізацыі з боку віцебскіх уладаў, і асабліва праваахоўчых органаў, пачаўся страшэнны ўціск. Асабліва ён узмаціўся пасля поўнага правалу выбараў 15 кастрычніка 2000г., калі ні ў адной з чатырох выбарчых акругаў у так званую „палату” ў Віцебску ня быў абраны ніводны дэпутат.

За арганізацыю мерапрыемстваў на няўдзелу грамадзянаў г.Віцебска ў выбарчым фарсе **Ю. Карпаў**, **У. Плейчанка**, **Б. Хамайда**, **З. Піменаў** пакараныя штрафам на сотні тысячаў рублёў кожны.

Першамайскі РАУС Віцебска спрабуе ўзбудзіць супраць **З.Піменава** крываўную справу па арт.201 ч.3 КК Беларусі („злоснае хуліганства”), што пагражае яму турэмным зьнявольнем да 7 гадоў.

Чаго хочучь ад **З.Піменава** ў РАУСе пацвярджае выпадак 26 сьнежня 2000г., калі туды быў дастаўлены старшыня Віцебскай гарадзкой арганізацыі Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — **БНФ Ул. Плейчанка**. Ён памылкава быў прыняты за **З.Піменава**.

Супрацоўнікі Першамайскага РАУС пачалі яго (нібыта **Піменава**) абражаць „последним отморозком”, якому адсюль ніколі ня выбрацца. Цяпер, маўляў, яму прыдзецца заплаціць за ўсё: і за вывешваньне на сваім балконе Бел-Чырвона-Белага Сьцягу, і за хаджэньне зь ім па горадзе, і за заклікі да жыхароў мікрараёну не хадзіць на выбары.

У пачатку сьнежня 2000 г. **З.Піменаў** выехаў за мяжу Беларусі на заробкі, а старэйшы сьледчы **А.Раішчынскі** ішле **З. Піменава** пазвы ў міліцыю і пагражае таго пасадыць у турму.

Улада хоча адпомсціць за свае няўдачы ў час апошніх выбараў і ў якасьці сваёй ахвяры выбрала **З.Піменава**, старшыню Чкалаўскай суполкі Партыі **БНФ** у Віцебску.

Мы заклікаем праваабарончыя арганізацыі на Беларусі, БГК, прадстаўнікоў міжнародных арганізацыяў, якія акрэдытаваныя на Беларусі, не дазволіць здзейсьніць гвалт над **Зьміцерам Піменавым**.”

(Старшыня Віцебскай гарадзкой арганізацыі Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — **БНФ Уладзімер Плейчанка**)

9 студзеня Міжнародная Ліга правоў чалавека даслала ліст **А.Лукашэнку**, дзе выклала сур’ёзную заклапочанасць фактамі ўціску ГА ПЦ „Вясна”. Выканаўчы дырэктар Лігі **Кэтрын Фіцпатрык** сьвярджае, што „папярэджанні Мін’юсту аказваюцца часткай кампаніі перасьледу ў адносінах да гэтай і іншых праваабарончых групаў Беларусі, якія адкрыта і бескампрамісна адстойваюць правы чалавека”. Спадарыня **Фіцпатрык** падкрэсьліла, што „Беларусь ня зможа разглядацца як частка Эўрапейскай супольнасці, пакуль ня прыме належныя захады па захаваньні і падтрымцы асноўных свабодаў”, і заклікае беларускія ўлады спыніць перасьлед „Вясны” ды іншых праваабарончых арганізацыяў.

10 студзеня пэат **Алесь Разанаў** выехаў ў Нямецчыну па запрашэньні Міжнароднага парламанту пісьменьнікаў. Ён заявіў журналістам, што пэаты вымушаны зьезджаць надоўга, калі застаюцца бяз сродкаў да існаваньня, калі напісаньня кнігі гадамі ляжаць у выдавецтве. За межамі Беларусі цяпер жывуць некалькі беларускіх літаратараў з гучнымі імёнамі: **Васіль Быкаў** у Нямецчыне, **Уладзімер Някляеў** у Фінляндыі, **Святлана Алексіевіч** у Італіі.

12 студзеня газета „Наша свабода” надрукавала прыватнае „лекарскае заключэньне” аб стане псіхічнага здароўя **А.Лукашэнкі**. Лекар-псіхатэрапэўт **З.Шчыгельскі** паставіў дыягназ: „памяркоўная мазаічная псіхалатыя з перавагаю рысаў паранідалянага і дысацыяльнага растройства асобы”. Чалавека з такім дыягназам нельга браць на службу ў войска нават у мірны час. 15 студзеня стала вядома, што пракуратура зацікавілася гэтай публікацыяй.

13-14 студзеня. Лошыца, Менск. Сьпілавалі **Крыж памяці**, пастаўлены ў 1993 годзе Беларускім Народным Фронтам каля **Лошыцкіх яроў**, дзе расстраляныя і пахаваныя ахвяры сталінскіх рэпрэсіяў. Невядомыя пакінулі подпіс „РНЕ”. Ужо праз два дні **Крыж** аднавілі рабочыя-дарожнікі, што працуюць непадалёк. Зрабілі тое самы, не чакаючы падказкі.

У Лошыцы пахаваныя да 10 тысячаў ахвяраў сталінскіх рэпрэсіяў. Тут, пад аўтамабільнымі гаражамі, пакояцца рэшткі лепшых прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі, рэпрэсаваных НКВД. Гэта месца не ахоўваецца, але яно добра дагледжанае. Тут растуць кветкі, ляжаць вянкi. Штогод на *Дзяды* да Крыжа прыходзяць людзі. Крыж прастаяў 8 гадоў. Ніхто яго не чапаў. Тое, што цяпер здарылася і што гэты вандалізм мае адносіны да РНЕ, на думку лідэра *Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ Юры Беленькага*, сьведчыць пра небяспеку распаўсюджвання ў Беларусі расейскай прафашысцкай ідэалёгіі. „Невыпадкова сённяшняе спрыянне палітыкі Лукашэнкі і ягоных маскоўскіх гаспадароў вось гэтаму накірунку. Мы бачым, як яно адбываецца. Сябры *Партыі БНФ* былі сьведкамі, калі міліцыя спрыяла аднаму з РНЕ, які паказваў сваю агрэсіўнасьць у дачыненні да нашых жанчын, якія стаялі ў пікеце. Мы бачым, хто прышоў да ўлады ў Беларусі: якраз тыя людзі... Крайняя шавіністычная расейская плынь... „ — адзначыў Ю. Беленькі.

У Ленінскім РАУС Менску паведамлілі, што пакуль рашэння аб ўзбуджэнні крымінальнай справы па факту вандалізму не прынятае.

15 студзеня. У *Слуцку* была апісаная маёмасьць *Аляксея Катлярова* — вайсковага пэнсіонера, сябра БГК. Судовыя выканаўцы *Любоў Сілачова* і *Тамара Лапіцкая* ў суправаджэнні панятых зьявіліся на кватэру сп. Катлярова і апісалі маёмасьць. (Раней А.Катлярова судзілі па адміністрацыйнай справе і прысудзілі штраф 150 мінімальнага заробкаў (гэта каля 500 даляраў ЗША).

15 студзеня ў *Берасьці* суд прысудзіў удзельнікам акцыі пратэсту 10 сьнежня (Дзень Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека) штрафы: *Яўген Бялясін* — 200 мінімальнага заробкаў (мін.з.); *Сяргей Бахун* — 200 мін.з.; *Уладзімер Вялічкін* — 20 мін.з.; *Кірыла Данько* — 20 мін.з.; *Алег Дыдышка* — 20 мін.з.

16 студзеня на цэнтральную плошчу Барысава выйшлі сябры БСДГ (Народная Грамада) і Маладой Грамады *Алесь Абрамовіч*, *Алесь Ясюк*, *Надзея Грачуха*, *Зьміцер Кузьняцоў* і *Міхаіл Кузьняцоў* з патрабаваньнямі неадкладнай медыцынскай экспэртызы стану псіхічнага здароўя *Аляксандра Лукашэнкі*. Несанкцыянаваны пікет доўжыўся амаль паўгадзіны. Усе ўдзельнікі акцыі былі затрыманыя і дастаўленыя ў аддзяленьне міліцыі, дзе на іх склалі пратаколы адміністрацыйнага правапарушэння па арт. 167.1 ч.2 КаАП.

19 студзеня ў *населку Каменная горка на Меншчыне* ў бары каля дарогі п'яныя супрацоўнікі Камітэту па арганізаванай злачынасьці і карупцыі пры МУС маёр *Собаль Н.А.* і капітан *Ашмянскі Д.А.* у адказ на заўвагу гаспадара бару *А.Ю. Талсталуцкага* (каб не прыставалі да жанчын з абслугі бару) накінуліся на сп.Талсталуцкага. „Барацьбіты з карупцыяй” зьбілі яго і дзесяць разоў стрэлілі над вухам з табельнай зброі. Пры гэтым прысутнічалі жонка і дзеці пацярпелага. На наступны дзень, праспаўшыся, міліцыянты падаслалі да Талсталуцкага бандытаў са сваёй кліентуры. Тыя пагражалі пацярпеламу і патрабавалі забраць заяву з пракуратуры. (Другую частку „акцыі” арганізавалі кіраўнікі згаданага камітэту, палкоўнікі.)

20 студзеня ля „сіняга дому” ў Віцебску ў чарговы раз быў затрыманы *Уладзімер Пleshчанка*. Ён распаўсюджаў артыкул *Зянона Пазьняка „Асьцерагайцеся чарцей з табакеркі”* і навагоднюю казку „Пра зьмея Луку, пра чыстую руку і мех панцаку”. Падышла міліцыя. Сталі вывучаць распаўсюджваемую літаратуру. Сабралася шмат людзей. З „дапамогай” міліцыі, якая прыцягнула ўвагу да падзеі, літаратура была хутка разабраная віцяблянамі.

21 студзеня ў *Воршы* быў затрыманы старшыня Свабоднага прафсаюзу прадпрымальнікаў Воршы і раёну *Аляксандар Сталяроў* падчас распаўсюджвання інфармацыйнага бюлетэня „За перамены”. Затрыманьне праводзілі двое міліцыянтаў і адзін у цывільным. А.Сталярова даставілі ў ГАУС, дзе дапытвалі каля гадзіны і адпусьцілі. На думку А.Сталярова, такім чынам улады спрабуюць аказаць ціск на прадпрымальнікаў, якія ўдзельнічалі ў нядаўнім страйку.

22 студзеня. За арганізацыю несанкцыянаванага шэсьця страйкуючых рабочых шклозаводу Барысава 21 лістапада летась Барысаўскі гарадзкі суд прысудзіў *Алесю Абрамовічу* штраф у 150 мін.заробкаў (гэта 450 даляраў ЗША). Суддзя *А. Болагаў*.

30 студзеня ў *Віцебску* на чыгуначным вакзале быў затрыманы *Уладзімер Пleshчанка*. Супрацоўнікі РАУС забралі ў яго частку друкаваных матэрыялаў. Тэкст казкі „Пра зьмея Луку, пра чыстую руку і мех панцаку”, якую адабралі ў сп.Пleshчанкі, пракуратура Чыгуначнага раёну накіравала на экспэртыз. Адмыслоўцы, маўляў, мусяць зрабіць выснову, ці ўтрымлівае казка абразы асобы Лукашэнкі, або яшчэ якую крамолу. Калі „ўтрымлівае”, то спадар Пleshчанка можа быць прыцягнуты да адказнасьці, нават крымінальнай, як распаўсюджвальнік літаратуры „шкоднага” зместу.

Студзень. Рабочыя Магілёўскага аўтамабільнага заводу (МаАЗ), якія 28 сьнежня (мінулага году) перакрылі дарогу з патрабаваньнем выплаціць заробную плату за лістапад, падпалі пад рэпрэсіі з боку ўладаў і ўласнай адміністрацыі.

Як паведамлілі *БелаПАН* у прэс-цэнтры Свабоднага прафсаюзу Беларускага (СПБ), кіраўніцтва заводу актыўна займалася пошукам удзельнікаў акцыі. Па загадзе адміністрацыі былі вызваленыя ад працы работніцы табельнага бюро МаАЗ, якім паказалі міліцэйскую відэаздымку падзей 28 сьнежня. Жанчыны павінны былі апазнаваць

Малітва над Лошыцкім Крыжам. 2000 г.

рабочых, знятых на пленцы. Тых, хто быў апазнаны, выклікалі ў заводакіраўніцтва, дзе іх чакаў супрацоўнік міліцыі. Складаліся пратаколы аб адміністрацыйным правапарушэнні. Такім чынам да адказнасьці былі прыцягнутыя некалькі дзясяткаў чалавек.

Кіраўніцтва СПБ мае намер адстойваць (у тым ліку і праз суды) правы рабочых, якія падпадаюць пад рэпрэсіі за законнае патрабаваньне — выплаціць заробленыя грошы.

Студзень. Як паведамліла газэта „*Лагоня*”, 8 сьнежня мінулага году па-варварску быў зьнішчаны крыж ля *Парэцкай царквы*, што на *Слонімішчыне*. Помнік усталявалі на *Дзяды* слонімскага краёўцы ў

Шэсьце да Лошыцкага Крыжа на Дзяды, 2000 г.

гонар беларускага паўстанца **Міхала Валовіча** і ягоных папличнікаў. (*Пагоня, №42, 9 лістапада 2000 г.*)

Пацімэтровы шасціканцовы крыж быў асьвечаны ўніяцкім сьвятаром, што не спадабалася праваслаўным сьвятарам рускай праваслаўнай царквы і мясцовым уладам. Менавіта па іхнай ініцыятыве крыж быў зьнішчаны.

30 студзеня. Намесьнік старшыні Вярхоўнага Савета 13-га скліканьня **Генадзь Цярэня** 30 студзеня ў 0 гадзінаў 40 хвілінаў быў зьняты зь цягніка і затрыманы беларускімі мытнікамі на чыгуначнай станцыі Гудагай (Горадзенская вобласць). Супрацоўнікі мытні правялі яго асабісты дагляд, канфіскавалі відэакамеру Sony і матэрыялы сэмінара „Негвалтоўная барацьба за дэмакратыю і дэмакратычныя працэсы ў Беларусі“, які прайшоў у Вільні пад эгідай Літоўскай асацыяцыі правоў чалавека.

Паводле Генадзя Цярэні, працякі аб адміністрацыйным мытным парушэньні і аб канфіскацыі рэчаў і дакументаў не адпавядаюць сапраўднасьці, утрымліваюць хлусьлівыя абвінавачваньні.

Студзень. У Менску на частаце FM-дыяпазону пачала вяшчаньне расейскай радыёстанцыя „Рускае радыё“. Праект ажыццёўлены пры ўдзеле беларускага „Радыё Рок“ і Рэспубліканскага радыёперадаючага цэнтру. „Рускае радыё“ стала дзевятай рускамоўнай радыёстанцыяй, якая вяшчае ў беларускім FM-дыяпазоне. Беларускага радыё тут няма.

31 студзеня супрацоўнік Упраўленьня Камітэту па арганізаванай зьлачыннасьці і карупцыі па Берасьцейскай вобласці пры МУС капітан **Кылін А.А.** у неьвярозым стане вёў машыну і сутыкнуўся з маршрутным аўтобусам, перапоўненым пасажырамі. Яго спрабавалі затрымаць грамадзяне і супрацоўнікі ДАІ. Кылін выхапіў табельны пісталет і, пагражаючы натоўпу і міліцыянтам, страляў у паветра.

Вось гэта камітэт! Трымці, карупцыя!..

31 студзеня каля свайго дому трыма невядомымі быў жорстка зьбіты супрацоўнік грамадзкага аб'яднаньня „Правая дапамога насельніцтву“ **Алег Случак**. Злачынцы былі затрыманыя міліцыяй, але крымінальную справу не ўзбудзілі, спасылаючыся на тое, што злачынцы ўсё адмаўлялі. А у міліцыянтаў, маўляў, доказаў супраць іх было мала. А Случак у цяжкім стане дастаўлены ў шпіталь.

Студзень. У 2000 г. прыкладна 45% сем'яў Магілёўшчыны мелі даходы ніжэй за бюджэт пражыткавага мінімуму. У параўнаньні з 1999 г. гэты паказчык павялічыўся на 8%. У асноўным, елі хлеб.

Студзень. У *Горадні* судовымі выканаўцамі апісаная маёмасьць бацькоў **Сьвятланы Нех** — намесьніцы старшыні гарадзкой арганізацыі Маладой Грамады. У лістападзе яна была аштрафаваная Ленінскім судом Горадні на 150 мін. заробкаў за ўдзел у акцыі „Моладзь за перамены“. Паколькі дзяўчына ня мае ўласнай маёмасьці, улады вырашылі пакараць яе бацькоў. (*Гэта грубае парушэньне права і закону.*)

Студзень. Ворша. Да штрафу памерам па 150 мін. заробкаў (гэта каля 440 даляраў ЗША) асудзіў Аршанскі раённы суд актывістаў Свабоднага прафсаюзу Беларускага **Віктара Андрэева** ды **Юры Санько**. Суд расцаніў звычайную сустрэчу з аршанскімі выбаршчыкамі як несанкцыянаваны пікет.

■ У Лунінецкім раёне апошнім часам расьце колькасць захворваньняў на кішэчныя інфэкцыі і гепатыт А. Прычына — забруджаньне пітной вады. 70% пробаў калодзежнай вады не адпавядала нормам. Людзі ўсё часцей хварэюць на педыкулёз — удвая болей, чым у сярэднім па вобласці. З 50 лазьняў ў раёне функцыянуюць менш паловы.

■ Навуковы патэнцыял Беларусі вычэрпваецца. сёньня ў нас толькі 32000 вучоных-дасьледчыкаў. Гэта значыць, што на 10 тысячаў беларускага насельніцтва іх прыпадае ўсяго 19 чалавек. Паводле разьлікаў Міжнароднай арганізацыі эканамічнага супольніцтва, нармальнае колькасць дасьледчыкаў для Беларусі — 35000.

ЛЮТЫ

Люты. Крычаў. На пачатку лютага супрацоўнікі праваахоўных органаў затрымалі кур'ераў двух выданьняў і канфіскавалі агулам больш 300 асобнікаў газэтаў. Абедзьве газэты не зарэгістраваны і выходзяць накладам па 299 асобнікаў. Канфіскаваныя накладны рэдакцыям не вярнулі. У дачыненьні да рэдактараў узбуджаная і перададзеная ў суд крымінальная справа. 2 лютага судзьця **Уладзімер Жандараў** (вельмі адпаведнае прозьвішча) палічыў дзьве газэты за адно выданьне і прыняў пастанову аб накладаньні штрафу па 50 мін. заробкаў на галоўнага рэдактара газэты „Вольны горад“ **Сяргея Няроўнага** і на рэдактара „Новага Вольнага гораду“ **Мікалая Матроненку**.

У трэцяга жыхара Крычава, сузаснавальніка „Вольнага гораду“ **Вадзіма Стэфаненкі** наклад не канфіскавалі. Але калі ён прышоў у міліцыю з рашэньнем суду аб тым, што ягоны наклад газэты не падлягае канфіскацыі, каб забраць газэту, там адмовіліся яе аддаць.

Люты. Крычаў. Крычаўскі райвыканкам папрасіў дапамогі ў кіраўніцтва Смаленскай вобласці „прыняць захады па спыненьні друкаваньня беларускай газэты „Вольны горад“ у друкарні г.Смаленска“. Просьба аргумэнтаецца тым, што „Вольны горад“ „усяляк аблівае брудам саюз Беларусі і Расеі, ачарняе братнюю інтэграцыю славянскіх народаў“. Зварот у Смаленск падпісала намесьніца старшыні Крычаўскага райвыканкама **Зінаіда Скачкова** (дата: 12.02.2001).

У пачатку лютага ў *Мёры* прыехала перасоўная выстава „2000 год Хрысьціянству. Беларусь праваслаўная“. Выканкам тэрмінова сабраў дырэктараў усіх дзіцячых навучальных установаў і загадаў

Пад сьцягам.

забяспечыць стоадсоткавае наведаньне выставы вучнямі тутэйшых школаў.

Далучэньне да праваслаўных культурных каштоўнасьцяў адбываецца па графіку, незалежна ад жаданьня вучняў і іх канфэсійнай прыналежнасьці. Настаўнік, чыя лекцыя прыпадае на прызначаны час, павінен весці дзяцей на выставу.

Люты. Супраць чатырох актывістаў арганізацыі „Зубр” узбуджаныя крымінальныя справы за надпісы на сьценах дамоў. Менскія студэнты **Анатоль Елізар, Сяргей Коктыш, Аляксандар Ермакоў** былі затрыманыя 26 студзеня каля будынку Партызанскага райвыканкаму сталіцы. Праз некалькі дзён па гэтай жа справе абвінавачалі студэнта інстытуту сучасных ведаў **Аляксея Шыдоўскага**.

Люты. Бестэрміновы страйк, аб’яўлены салігорскімі прыватнымі прадпрымальнікамі 1 лютага, захлынуўся менш як за тыдзень. 7 лютага ўжо звыш за 70% з паўтары тысячы ўдзельнікаў страйку выйшлі гандляваць. Падставаю для рашэньня Незалежнага прафсаюзу прадпрымальнікаў аб страйку стаўся велізарны штраф (каля 800 даларэў), накладзены на прадпрымальніцу **В.Фралову** Слуцкім міжраённым камітэтам дзяржкантролю.

Люты. Па пунктах продажу прэсы ў Менску разышоўся цікавы дакумант, які варта пераказаць цалкам і на мове арыгіналу: „Уважаемые киоскеры, работники магазинов! Вы несете полную ответственность за расположение газет на прилавке. Нужно раскладывать на видном месте так: Советская Белоруссия, Республика, Звезда, Народная газета, Знамя юности, Чырвоная Зьмена, Вечерний Минск и т.д.” (*Директор предприятия Л.К.Шабловская*)

Люты. Праўленьне горадзенскага аддзяленьня Беларускага саюзу мастакоў большасьцю галасоў прыняло рашэньне забараніць заплянаваную на 23 сакавіка мастацкую выставу „Дзяды” мясцовага скульптара **Юры Мацко**. Забарону ініцыявала дырэктар горадзенскай выставачнай залы Саюзу мастакоў **Ірына Працко**. Абгрунтавала гэта тым, што „экспазіцыя пагражае грамадзкаму парадку”. Маўляў, гэта ёсьць прапаганда палітычных ідэяў. „Гэта будзе нацыяналістычны шабаш, на выставе могуць пабіць шыбы, усе акцыі „апазіцыі” заўсёды пераўтвараюцца ў скандал”, — заявіла горадзенская статс-дама.

5 лютага за расклею наллек, прысьвечаных акцыі з нагоды Дня сьвятога Валянціна былі затрыманыя **Павал Красоўскі і Андрусь Рагачоўскі**. Сяжант міліцыі **М.Сабалеўскі** спаслаўся на загад затрымліваць усіх, хто расклеівае ўлёткі альбо наллекі, асабліва падлеткаў. Зь ягоных словаў, гэта зьвязана з выбарчай прэзыдэнцкай кампаніяй, што нібыта ўжо распачалася. Перапісаўшы дадзеныя пашпартоў ды захапіўшы сабе адну наллеку, міліцыянт папярэдзіў, што па маладафронтаўцаў могуць прыехаць, і адпусьціў іх.

6 лютага, Менск. Менгарвыканкам зноў адмовіў бацькам загінуўшых на Нямізе дзяцей у правядзеньні пікету, мэта якога — прыцягненьне ўвагі грамадзкасьці да пытання ўшанаваньня памяці бязьвінна загінуўшых. Пікет плянавалася правесці 10 лютага ў 200 мэтрах ад пераходу станцыі мэтро „Няміга”. На папярэднім пікеце, які адбыўся 4 лістапада 2000 г., бацькі сабралі каля двух тысячаў подпісаў мінчукоў у падтрымку ідэі стварэньня капліцы на месцы, дзе 30 траўня 1999 г. загінулі 53 чалавекі.

7 лютага ў пракуратуру Барысава былі выкліканыя **Алеся Ясюк і Алеся Абрамовіч** у якасьці падазраваемых па крымінальнай справе па арт. 368 новага Крымінальнага кодэксу („Зьнявага Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь”), згодна зь якім, публічная зьнявага прэзыдэнта караецца штрафам ці папраўчымі работамі на тэрмін да двух гадоў, ці арыштам на тэрмін да шасьці месяцаў, ці абмежаваньнем волі на тэрмін да двух гадоў, ці пазбаўленьнем волі на той жа тэрмін. Гэта ня першы выклік А.Ясюк і А.Абрамовіча па справе. 5-га лютага іх ужо выклікалі сюды, але ў „якасьці сьведкаў”. Пры гэтым А.Ясюк была дастаўленая ў пракуратуру прымусова (зь месца працы яе вывозіў нарад міліцыі). А.Абрамовіч зьявіўся ў пракуратуру без прымусу. А.Ясюк і А.Абрамовіч адмовіліся даваць паказаньні і падпісваць хоць што-небудзь, праявіўшы „грамадзянскае непадпарадкаваньне”. (Нагадаем: **А.Абрамовіч, А.Ясюк, Надзея Грачуха, Зьміцер Кузьняцоў і Міхаіл Кузьняцоў** былі затрыманыя 16 студзеня на цэнтральнай плошчы Барысава падчас пікету, на якім яны патрабавалі неадкладнай медычнай экспэртэзы стану псіхічнага здароўя А.Лукашэнка.)

7 лютага стала вядома, што ў рэгіёнах ажыцьцяўляецца вялікі ціск на выбаршчыкаў. Выхавацелі аднаго з рабочых інтэрнатаў Берасьця (па вул.Суварова, 108) атрымалі заданьне ад адміністрацыі інтэрната абыйсьці ўсіх жыхароў, якія не прышлі на выбарчыя ўчасткі ў кастрычніку летась, ды абвязаць іх пад пагрозай высяленьня прыйсьці на давыбары ў сакавіку. Жыхары інтэрнату сьвярджаюць, што „у мінулую выбарчую кампанію адміністрацыя інтэрнату літаральна за руку выводзіла людзей на ўчастак”. Вынікі давыбароў вельмі важныя для беларускага рэжыму, бо Лукашэнку неабходна перад прэзыдэнцкімі выбарамі дапоўніць „палату прадстаўнікоў” вернымі яму людзьмі.

8 лютага Прэзыдыюм Выканаўчага бюро БСДГ (Народная Грамада) падрыхтаваў заяву, у якой патрабуе спыненьня крымінальнага перасьледу барысаўскіх сацыял-дэмакратаў **А.Абрамовіча, А.Ясюк, Н.Грачухі, непаўнагадовых братаў Кузьняцовых**.

(Инфармацыйная Камісія Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ і прэс-служба БНФ. Па матэрыялах Камісіі, СМІ (друку, радыё), „Вясны-96”, SANA)

ІХНЫЯ НОРАВЫ

Менскім міліцыянтам не спадабаўся *Андрэй Бельскі*, які ішоў з сябрам па вуліцы. Міліцыянты напалі на іх і пачалі зьбіваць палкамі і нагамі. Потым іх шчапілі за рукі кайданкамі і яшчэ раз зьбілі. Затым павезлі ў пастарунак. Там іх ізноў пабілі і абшукалі. З кішэні А.Бельскага выцягнулі пракурорскае пасведчаньне. Гэта на нейкі час зьбянтэжыла міліцыянтаў. Але потым яны знайшлі выхад і паведамлі, што складуць пракакол за быццам бы знаходжаньне на вуліцы ў нецыварозым стане.

Калі ж супрацоўнік пракуратуры запатрабаваў, каб яго адвезлі на экспэртызу на наяўнасьць алькаголю, міліцыянты вырашылі папросту яго адпусьціць.

На вуліцы А.Бельскі спытаў у вартавога прозьвішча старшыні, які яго зьбіваў. Вартавы крыкнуў: „Сярога, тут намагаюцца высветліць тваё прозьвішча!”

„Сярога” (гэта быў старшыня *Сяргей Малашэнка*) выбег, заламаў руку супрацоўніку пракуратуры і зацягнуў яго зноў у пастарунак. Там ён прыгразіў Бельскаму: калі не падпіша заяву, што ня мае прэтэнзіюў да супрацоўнікаў міліцыі, яго зноў будуць біць.

А.Бельскі падпісаў заяву і на наступны дзень зьвярнуўся ў паліклініку (дзе зафіксаваў пабоі) і ў пракуратуру. Пракуратура Маскоўскага раёну (пасля праверкі) узбудзіла крымінальную справу супраць С.Малашэнкі за перавышэньне ўлады.

Так што А.Бельскаму яшчэ пашанцавала. Несупрацоўнікаў пракуратуры ў Лукашэнкаўскай міліцыі ня толькі зьбіваюць і калечачь, калі захочацца, але яшчэ і аддаюць пад суд.

(Паводле радыё „Свабода”. Л.Лунёва)

ПОШЛІНЫ ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ

Лукашэнка ўвёў для беларусаў пошліны на куплянне аўтамабіляў з Захаду. Напрыклад, стары аўтамабіль „Аўдзі-100” 1987 году выпуску каштуе ў Шчыціне 500-600 даляраў, а мятная пошліна на беларускай мяжы — 900 — 1150 даляраў і больш.

Гэтак Лукашэнка ахоўвае расейскі рынак і не дае магчымасьці беларусам выгадна гандляваць.

П.Я.

РАСЕЯ ХОЧА ЗАХАПІЦЬ БЯРОЗАЎСКУЮ ЭЛЕКТРАСТАНЦЫЮ

Бярозаўская электрастанцыя за даўгі Лукашэнкі можа перайсьці ва ўласнасьць расейскага акцыянэрнага таварыства „адзінае энэргетычнае сістэмы”, якой кіруе расейскі алігарх *А.Чубайс*. Гэтая навіна стала поўнай нечаканасьцю для супрацоўнікаў Бярозаўскай ДРЭС, якія бачылі добрыя пэрспэктывы ў сваёй працы. Меркавалі мадэрнізаваць станцыю. (Кошт паляпшэньня — каля 35 мільёнаў даляраў.) І раптам даведваюцца, што пад гэты „плян” іх проста хочучь здаць расейскаму капіталу.

4-га красавіка А.Чубайс заявіў у інтэрв’ю эстонскаму радыё, што будзе прапаноўваць суседнім з Расеяй краінам актыўна падтрымліваць праект продажу расейскай электраэнэргіі на Запад шляхам стварэньня адзінай энэргасістэмы. Пра тое, ці выгадны такі плян для „суседніх з Расеяй краінаў” гаворка, вядома, ня йшла.

І.К.

БЕЛАРУСЫ ПАД АКУПАЦЫЯЙ:

1939 год. Узьяднаньне Беларусі.

(Успамінае пэнсіянэрка Люба Грынчык з Бытэня. Менск.)

Дзесьці ў 20-х днях к нам прыехалі першыя танкі. Першы танк, на ём наверху салдаты сядзяць. Уехалі ў Бытэнь, саскочылі, а мы ўсе з кветкамі іх сустракалі. Старэйшыя людзі браму такую вялікую зрабілі, а мы так, кветкамі іх кідалі. Падыходзяць к нам. А мы ўсе ў белых каўнерыхах — так у нас было прынята: хто вучыўся, усе ў белых каўнерыхах. Падыходзяць к нам салдаты, і першае, што гавораць: „А што гэта ў вас за фашысцкая форма?”

Але ж мы ня ведалі, што такое слова „фашыст”. Мы пераглядваемся.

— А што гэта ў вас за такія нумаркі на рукавах?

— Гэта нумар нашай школы, гаворым.

Пачалі курыць і вельмі плявалі ўдаль, на цэлыя 2 мэтры. Нам гэта так паказалася дзікім, бо ў нас людзі не плявалі, нашы людзі былі далікатнейшыя. Яны рагочуць, гавораць нешта.

— Девушкі, прынесіце стаканы.

Можа ваду піць? Так старацельна пабеглі, шклянкі пабралі. А яны што, не ваду піць, а пачалі бутэлькі адкаркоўваць і наліваць з бутэлек. Мы гэтага раней ня бачылі, бо нашы бацькі, дзяды, прадзедаў толькі па вялікіх сьвятах гарэлку пілі, і то — маленчкімі кілішачкамі. І нам гэта ўжо было дзіка. Мы ўсё стараемся, каб знайсці што харошае, бо свае ж прыехалі, але пакуль не находзім такога, каб да іх адразу так прыльнуць душой. І што гэта яны паміж сабою, гавораць, сьмяюцца і мат упатрабляюць. Мы гэта ніяк не маглі прыняць, таму што ну ніхто ў жыцьці ў нас не мацюгаўся. У нас мату не было, бо ў нас на першым месцы ў сьвідзельства, што выдавалі за клясы, была рэлігія, а як рэлігія была, то як гэта можа быць, гэта ж несумяшчальна з матам. Мы ну ня верым у такое, што такое можа быць.

Пасля ўжо пайшлі мы ў школу. Як наехала рускіх к нам. Прыехалі ня тое рускія, а бальшавікі, і вельмі многа (па нашаму так не гавораць, але калі гаварыць па-руску) — евреяў. Так упэўнена адчуваюць, і у школе. Учыцель гісторыі ў нас, каторы ўчыў пра сталінскую канстытуцыю, Баркан фамілія. Дык ён сеў перад намі на першым уроку. Ці то ў яго насмарк быў. І вось ён узяў і смаркануў у клясе, далёка так і ботам зацёр, а пасля толькі дастаў хустачку і нос выцер.

Нас сталі з першых жа дзён вучыць жыдоўскую песьню; трэшчу надаела.

У нас быў ручны труд. Пачалі сьмяяцца: „Зачэ, штобы дзевушкі шылі?” А мы гаворым, ну як жа ж без „ручнаго труда?” „А как сашьёте, так і бюджет харашо”. „А як жа ж мы добра сшыем. Вось нас жа вучаць маляванню, каб мы красіва маглі намаляваць сабе выкрайку, каб красіва сшыць.” „А зачэ красіва? Как пошьёте, так і сойдёт.”

Як якія дзікары. „Труд” адмянілі.

Палякі жылі і ў школу з намі хадзілі. І вось прыйшоў 40-ы год, і палякаў гэтых усіх — у Сібір. У нашай Бытані была полька, родственица прэзідэнта польскага Масьціцкага. Яна была адзінокая, і ўсё сваё багацьце, усе свае грошы аддавала быцінскім бедным. Дзедзі, каб безнаглядныя не заставаліся, — яна іх завядзе і накарміць, каву дзядзім прыгатаўляла і смачнымі булачкамі пакорміць. Ну такая добрая цётка. І вось як пачаліся вывазы, то ня толькі палякаў, але і нашых, беларусаў, павезлі. Раз у палякаў быў лесьніком, значыць гэта ўжо беларускі „враг народа”. У 40-градусны мароз у 40-м годзе, калі сады памерзлі, НКВД ці КГБ запалохалі; і тут яшчэ ўсё страху дадаюць людзям: „І вы ў сьпіску, і вас вывядуць”, — каб ужо ўсё аддалі і прадалі заранёў. Зусім не вінаватых грузілі ў цялятнікі, такія печачкі рабілі, буржуйкі, і павезлі нашых людзей.

Цётку гэтую, палячку адзінокую, што гэтак апекавалася людзьмі, што толькі людзям рабіла дабро, яе першую ўкінулі. А на ёй была футра. Зь яе садралі тую футру. Салдаты даздзіралі адзёжу са старушкі (ёй тады гадоў 70 было). Садралі яе, а ёй далі лахмоццяў.

Яна недалёка і ад'ехала — замерзла. Яе пахавалі, як і другіх, хто паміраў на дарозе — у адкосе. А ёй у Бытэні трэба было помнік паставіць, бо гэта — Маці-Тэрэза. А ў нас стаіць помнік Леніну. Ён у 18-м годзе нас аддаў пад Польшчу, і чаму яму стаяць помнікі ў Заходняй Беларусі — я гэта ніяк не магу зразумець.

А потым Сабор узарвалі... Страшэнны ўзрыў — увесь купал абваліўся. Нічога не было відаць, толькі пыл гэтакі, слуп такі агромны, аж да самага неба. Сколькі часу прайшло, пакуль ужо той пыл асеў і ўжо ўбачылі: на тым месцы, дзе быў Сабор, — нічога няма. Як вухнула, мама на калені стала, хрысьціцца: „Госпаді!“

І прайшоў нейкі час, і сталі людзі ўжо грузіць і везці і дарогу масьціць гэтай цэглай...

Вось так у нас было ўзьяднаньне пры бальшавіках.

(Паводле радзё „Свабода“)

... І там намерці

*(Людзьміла Баркоўская, іналід II-й групы
з Магілёўскага інтэрнату для старых „Салтанаўка“)*

„Няма больш сілы цяпець прыніжэньні і зьдэкі ў гэтым інтэрнаце. Даводзяць да такой ступені, што вымушаная бадзяжніцаць і прасіць міласціны ў людзей на кавалак хлеба. Уся хворая, брудная, сілаў няма. Харчаваньне вельмі слабое, лекі перасталі даваць, вакол бруд, прусакі не даюць спакою. Вады гарачай няма — хутка зарасьцем вашыма. І ўсе вакол п'юць гарэлку па-страшнаму (і работнікі, і тыя, хто жыве ў інтэрнаце).

Вельмі хацелася, каб мне дапамаглі, пахадаінічалі, каб мяне перавялі адсюль у Бабруйскі Каменскі дом-інтэрнат. Усё ж хацелася б быць бліжэй да дому, да Радзімы і там намерці. Хоць ад гэтага лягчэй.“

(Паводле радзё „Свабода“)

У Аўганістане

(Расказвае Уладзімер Раманцоў. Менск)

У Аўганістан ваяваць я пайшоў дабрахвотнікам — настолькі моцна працавала савецкая прапаганда. А рэчаіснасьць аказалася зусім іншай, чым малявала нам прапаганда. Вось некалькі эпізодаў „вызваленчай выправы“.

Увосень 1984 г. я трапіў у шпіталь, захварэў быў на тыф. Было нас у афіцэрскай палаце 10 або 12, лейтэнанты, маёры, усе цяжка хворыя, ляжачыя. Адночы ўваліўся ў палату падпалкоўнік, начальнік аддзяленьня. На добрым падпітку, у суправаджэньні мэдсэстраў. Пачаў ляяцца і зьдэкліва гарлапаніць: „Што вы тут валяецеся? Усіх на фронт! Там трэба гармагнае мяса!“ Усе абурыліся, пратэставалі, толькі не маглі даць яму дыхту.

Мэдслужбы бессаромна абкрадалі хворых. Есьці давалі мокры хлеб ды камсу. Жаўнерам было яшчэ горай. Тлустыя прапаршчыкі на складах і кухні забіралі лепшае сабе. Часам згаладнелыя жаўнеры кідаліся да нас, хапалі якое пячэньне і ўцякалі. Ніхто іх за гэта не хацеў караць.

Адночы мы пайшлі ў рэйд, прыстаўленьня карэктыроўшчыкамі да мота-стралковага батальёну. І патрапілі ў пастку каля старажытнай крэпасці. Душманы (так мы называлі тады аўганскіх партызанаў) пачалі нас абстрэльваць, адразу забілі царандою. (Так называлі аўганскіх жаўнераў прасавецкага рэжыму. Мы ведалі, як іх мабілізавалі. Войскі абкружалі кішляк і лавілі ўсіх юнакоў. Часьцяком бывала, што бацька быў у партызанах, а сын — у царандоях.)

Усе заляглі. Мы пасьпелі кінуцца ў арык, а на полі далей застаўся ляжаць узвод лейтэнанта Генадзя Бардана (наш, з Горадзеншчыны). Па пояс у халоднай вадзе, мы прабіраліся да крэпасці. Агонь быў моцны, адзін з жаўнераў ня вытрымаў, пачалася зь ім істэрыка. Выскачў наверх, дзіка рагатаў, ледзь зацягнулі яго назад. Партызанаў

мы з крэпасці выбілі. А беларус Генадзь Бардан загінуў. Меркавалі тады, што хутчэй за ўсё застрэлілі яго ў сыліну тыя царандоі, такія былі хаўруснікі. Пад агнём выцягваў ягоны труп таксама беларус з Горадзеншчыны, Лявон, намесьнік камандзіра ўзводу.

Гэта няпраўда, што вайна дае нейкі станоўчы досьвед. Не, выключна адмоўны. Нас уцягнулі ў чужую грамадзянскую вайну. У Аўганістане мы ўбачылі падзеленае грамадства. А да партызанаў няма ў мяне цяпер нянавісьці. Яны баранілі свае традыцыі, свой лад жыцьця, сваю зямлю. Не прымалі навязаны парадак.

Сьмелыя ваяры. На іх кінулі самалёты, верталёты, артылерыю. А яны эфэктыўна змагаліся, маючы толькі гранатамёты ды безаткатныя гарматы. Паспрабуй з такой зброяй змагацца з танкамі! А яны перамаглі.

Калі б мы мелі сваю дзяржаву, то ня гінулі б беларусы на аўганскай вайне. Не ваявалі б за інтарэсы расейскай імпэрыі. Засталіся б жывыя нашыя людзі.

А беларускія вайскоўцы паказалі сябе з найлепшага боку. Беларусы трывушчыя, цягавітыя, умеюць загад выконваць.

Асабісты

(Расказвае Іосіф Іваноўскі. Капыль)

Масква ськідвала на парашутах заўсёды цэлую групу: асабіст, радыст і начальнік выведкі. І потым ужо асабісты распарадзіліся і камандавалі партызанамі.

Адночы мы атрымалі загад захапіць вёску *Вішнявец*. Там было некалькі паліцэйскіх. Быў кароткі бой. Хто бараніўся, таго забілі. А ў мясцовых хлопцаў з атраду самапомачы не было нават зброі. Іх проста схапілі. Упраглі, як коней, у вазы. І пагналі ў вёску *Вусава*, дзе быў партызанскі штаб. Мы іх хацелі адпусьціць, але асабіст-маскаль загадаў пакараць тых хлопцаў.

Іх распранулі дагала, прывязалі да дрэваў і пакінулі. Усе яны загінулі, заедзеныя машкарой.

Чаму плакаў гаспадар

(Расказвае Ёладзімер Юхо. Менск)

Памятаю Капыль канца 50-х гадоў. Калгасы дайшлі да нас пазьней, чымсьці па ўсёй Беларусі. Мясцовы люд меў заможныя гаспадаркі, хутка падняўся на ногі пасья вайны. У выходны або сьвяточны дзень на цэнтральнай вуліцы ладзілі кірмаш. Было ўсяго. З Баранавічаў, дзе быў ваенны аэрадром і шмат расейскіх частак, прывязджалі цэлыя кавалькады машынаў з афіцэрамі ды іхнымі жонкамі. І несьлі з кірмаша масла, малака, яйкі, мяса, сала... Аднак ня доўга працягвалася гэтая яркая карціна.

Адночы заехаў да нас у хату сваяк зь вёскі. То быў сапраўдны гаспадар на зямлі, якіх шмат было тады на багатай Капыльшчыне. А тут чуо, як ён кажа нешта бацькам і плача. Калі ён зьехаў, мне патлумачылі, што сталася. Калгас абрэзаў яму зямлю „пад самыя вокны“. Ня стала чым нават сваю сям'ю жыцьці. І вось, сьпілаваўшы дзьве старыя бярозы, гаспадар прыхеаў у горад прадаваць дровы.

* * *

Адначасова з хрушчоўскай авантурай на цаліне, куды паслалі тысячы беларусаў, пачалася і ў нас барацьба супраць прыроды пад назвай „асушэньне“. Гналі экскаватары і капалі простыя траншэі па 3 мэтры глыбінёй для адтоку вады.

Рака *Лань*, паўнаводная і чыстая, стала па калені. Зьнікла вада ў калодзежах, якія давалі ваду сотні гадоў. Высахлі балоты, зьніклі цэлыя віды птушак. Напрыклад, чорны журавель, які прылятаў да нас тысячагоддзямі. Зямля высахла, зморшчылася. На Ганцаўшчыне і Капыльшчыне мы ўбачылі пашчаныя дзюны!

Урадлівасьць рэзка зьнізілася. Праз колькі гадоў саветы пачалі „мэлярацыю“. Ставілі на штучных каналах заслонкі, трымаючы ваду. Ды цяпер ужо тыя заслонкі паіржавелі, пагнілі. Праз дзесяцігоддзі пасья злачынных экспэрымэнтаў над нашай зямлёй прырода патроху пачала аднаўляць сваю сілу.

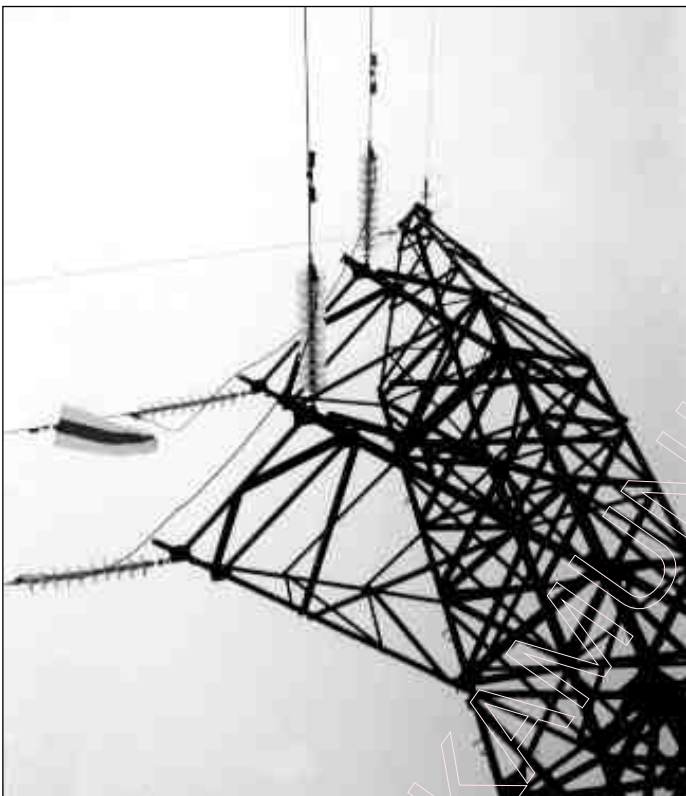
ДЗЕЯПІС ВЫЗВОЛЬНАГА РУХУ

Жыве Беларусь.

Жодзіна. Актывісты *Жодзінскай арганізацыі Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ* правялі 2-га красавіка пікетаваньне ў знак пратэсту супраць плянаў інкарпарацыі Беларусі ў Расею. Санкцыянаваная акцыя адбывалася пад *Бел-Чырвона-Белымі сыягамі*. Лідары арганізацыі **Віктар Юркевіч** ды **Іраіда Місько** зьбіралі подпісы пад зваротам насельніцтва да міжнароднай грамадзкасьці, каб яна не дапусьціла паглыненьня Беларусі Расеяй.

Праз 30 хвілінаў да іх далучыліся прадстаўнікі ТБМ і пачалі збор подпісаў за адкрыцьцё ў Менску нацыянальнага ўнівэрсітэту. Жодзіны з разуменьнем ставіліся да пікетуюшчыкаў, падпісваліся пад абодвума дакументамі. Некаторыя савецкія пэнсіянэры кідаліся на плякаты і спрабавалі парваць. Але іх адводзілі ад плякатаў.

У Барысаве тым часам актывісты „Народнай Грамады” Аляксандар Абрамовіч і Алесь Ясюк, апранутыя ў мэдычныя халаты,

Сыцяг высокага напружэньня.

у розных месцах гораду зьбіралі ахвяраваньні дзеля лячэньня хворых „на інтэграцыю” (а моладзь — на пэнсію галоўнаму інтэгратару).

У Койданаве да позьняга вечара вялікая група сяброў *Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ* з падпіснымі лістамі хадзіла па горадзе і агітавала землякоў выказацца супраць інкарпарацыі Беларусі ў Расею.

У Слуцку раськідалі ўлёткі, у якіх заклікалі случакоў адстойваць суверэнітэт Беларусі.

Баранавічы. Адбыўся пікет *Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ* у „маладым парку” 2 красавіка. Ён меў антыінтэграцыйны характар. Тэматыка лёзунгаў была адпаведнай: „*Не давольмі акупаваць Беларусь!*”; „*Незалежнасьць Беларусі — гарантыя будучыні!*”; „*Беларусь — мая зямля!*”; „*Жыве Беларусь!*”.

Цэнтральнае месца ў пікете займаў лёзунг-цытата з „*Ліста з-над шыбеніцы*” **Кастуся Каліноўскага**: „*Тады, мой народзе, зажывеш і часьліва, калі маскаля над табою ня будзе*”.

Падчас акцыі, у якой удзельнічала каля 20 чалавек, раздаваўся бюлетэнь *Беларускага Вызвольнага Руху* „*Беларуская Салідарнасьць*”,

а гэтаксама ліст Зянона Пазьняка да беларусаў „*Асьцерагайцеся чарцей з табакеркі*”.

З боку за акцыяй назіралі чыноўнікі з гарвыканкаму ды група міліцыянтаў. Яны ня ўмешваліся, бо ўсё прайшло зладжана ды спакойна.

(З радыё. А. Мікалайчанка, А. Горбач)

Мірон. 5 красавіка. На ўезьдзе ў Лёзна з боку Віцебску на 30-мэтровай ЛЭП напругай каля 35 тысячаў вольт зьявіўся *Беларускі Бел-Чырвона-Белы Сыяг*. Сыяг трымаўся на апоры да сярэдзіны дня, пакуль зь Віцебску не прыехала спецыяльна выкліканая брыгада. З выкарыстаньнем спецыяльнай тэхнікі сыяг зьнялі і знайшлі прымацаваную да яго традыцыйную цыдулку Мірона.

ЗЬВЕСТКІ З ПІНСКУ

У апошні час рэжым распадзіў мноства арганізацыяў, якія адлюстроўваюць структуру 5-й калёны ў Беларусі. На іх спускаюцца сродкі, ім даюцца старонкі афіцыйных газэтаў, зь імі супрацоўнічаюць улады, чытаюць іхныя даносы і паклёпы на *Беларускі Вызвольны Рух* і г.д.

Ніжэй падаём намэнклятуру антыбеларускіх арганізацыяў і аб’яднаньняў у Пінску (на 17 лютага 2001 г.)

1. Беларускі народна-патрыятычны саюз (БНПС) Старшыня — Воран В.А., намесьнік — Ягораў Н.І., сакратар — Галахоўская Г.Д., прэс-сакратар — Нагорнаў А.І.
2. Каардынацыйны савет левых народна-патрыятычных сіл сацыялістычнай арыентацыі ПКБ, ЛКСМБ, „Працоўны саюз”.
3. Грамадзкае фармаваньне „Працоўны саюз”; старшыня Хлебус А.С.
4. Беларускае грамадзкае аб’яднаньне ветэранаў (БГАВ) (70 суполак; 1 суполка — 10 чалавек і болей) Усяго 25000 чалавек.
5. Беларускі саюз афіцэраў (Такарчук Б.А.)
6. Саюз ваенных маракоў (Арлоў В.Д.)
7. Асацыяцыя інвалідаў вайны (Тарадайка Л.В.)
8. Савет партызан (Сушко К.І.)
9. Таварыства партызан-ветэранаў (Пчолка Е.П.)
10. Таварыства воінаў-інтэрнацыяналістаў — 430 чалавек
11. БПСМ — 1870 чалавек (першы сакратар — Берасьцень І.Н.)
12. ЛКСМБ
13. КПБ
14. ПКБ
15. Расейская праваслаўная царква (РПЦ)
16. Выбарчыя камісіі (сябры) — удзельнікі фальсіфікацыяў вынікаў выбараў
17. Піянерскія арганізацыі (дзіцячыя)

Пэнсіянэры канвойных войскаў, стукачы-дабраахвотнікі, філэры, сышчыкі, ветэраны ВОХРЫ, КДБ, МУС і г.д.

ПІНЧУК

ДЫК ХТО ЁН?

Амбасадар рэжыму Лукашэнка ў Маскве **Уладзімер Грыгор’еў** даў інтэрв’ю газэце „Саюз” (частка газэты „Советская Белоруссия”). На пытаньне („Ці праўда, што беларускі амбасадар мае расейскі пашпарт?”) сп.Грыгор’еў адказаў: „Так, гэта сапраўды так. Я яшчэ не мяняў свой пашпарт. Ён выдадзены 109-м аддзяленьнем міліцыі Масквы”.

У той жа час прэс-сакратар МЗС Беларусі П. Лагушка сказаў, што У.Грыгор’еў ніколі ня меў расейскага грамадзянства. „Ён грамадзянін Беларусі, прапісаны пастаянна ў Віцебску з 27 сакавіка 1987 г.”

Р.С.

ЭГАЛІТАРЫЗМ

У 80-х гадах мінулага стагоддзя немінучы распад СССР адчуваўся ў паветры. У Эстоніі, Латвіі, Летуве толькі і размоваў было пра вяртаньне суверэннасьці ды незалежнасьці.

У Беларусі ўзьнікла крыху іншая карціна. Пачынаючы ад гарбачоўскай перабудовы, як толькі зьбяруцца якія-небудзь палітыкі, то абавязкова будуць гаварыць пра эканоміку ды пра рэформы. Як правіла, нехта скажа (і ўсе пагодзяцца), што эканоміка — гэта галоўнае, што бяз добрай эканомікі нічога ня будзе, што найважнейшае — гэта эканамічныя рэформы і г.д.

Пэўна, што так. Ад эканамічнага ўладкаваньня грамадства шмат што залежыць. *Толькі ў аснове добрай эканомікі павінны быць добрыя людзі.* Інакш нічога прыстойнага не атрымаецца. Галоўным у эканоміцы ёсьць маральны чыннік чалавека — пісаў вялікі эканаміст Адам Сміт. І сапраўды, якія эканамічныя рэформы можна рабіць, напрыклад, у грамадстве, дзе шмат людзей прывыклі ашукваць і красьці, дзе існуе павальнае п'янства, дзе людзі ня любяць працаваць, бо праца абясцэненая, дзе ў грамадстве няма духоўных ідэалаў і агульнанацыянальных каштоўнасьцяў, а дачыненні паміж людзьмі ўзьнікаюць на падставе нянавісьці. Калі ў такім грамадстве пачынаюць эканамічныя рэформы, то багатымі людзьмі ў выніку становяцца найбольш злодзеі і нягоднікі, якія, зрабіўшыся заможнымі, да таго ж, захопліваюць уладу. Прыкладаў шмат, ад Паўднёвай Амэрыкі ды Афрыкі да прастораў Расеі.

У аснове абсалютызаваных разважаньняў пра эканоміку як самадастатковую вартасьць знаходзяцца ўяўленьні, выхаваныя на бязбожніцтве і матэрыялізме, калі асобу чалавека ня толькі не паважаюць, але ўвогуле не прымаюць у разлік. Ад эканамічнага рэфарматарства ў такім грамадстве часта простая дарожка да таталітарнай дыктатуры.

Справа часьцей за ўсё зусім ня ў дрэнных эканамічных праграмах. Справа ў людзях. Грамадства можа мець інтэлектуальныя рэсурсы (зрэшты, можа іх купіць у іншым грамадстве), каб скласьці добрыя эканамічныя праграмы рэформаў. Але пойдучы яны кепска, наперакос, прывядучы да пабочных вынікаў, бо не хапіла патрэбных *маральных людзкіх рэсурсаў*.

Можна глядзець на Захад і на Ўсход — усюды гэтыя прыклады ўбачым, толькі на розным узроўні і ў розным выяўленьні.

Палітыкаў, якія асновай добрага існаваньня грамадства і ўсяго чалавечага жыцьця лічаць толькі эканоміку, ня трэба й слухаць. Гэта, як правіла, панулісты і абмежаваныя людзі. Ім лепш прафэсійна займацца эканомікай і не набліжацца да палітычнай улады. *Бо ўлада і палітыка — гэта перш за ўсё адказнасьць за людзей і за ўсю нацыю.* Тут трэба ўлічваць ня толькі эканоміку.

У Беларусі, прынамсі на працягу апошніх 200 гадоў існаваньня пад акупацыяй, бальшыня ўнутраных сацыяльна-псіхічных і маральных зьменаў у грамадстве выкліканыя зьнешнепалітычным чыннікам. Менавіта бесперашкоднасьцю палітычна-праўнага, інфармацыйнага і сацыяльнага пранікненьня расейскіх стэрэатыпаў у беларускую сацыяльна-культурную супольнасьць.

Далучанасьць Беларусі да адзінага савецкага грамадства абзначала і далучанасьць яе да хваробаў гэтага грамадства, да інфэкцыі чужародных заганай.

Часта ў грамадстве (мы разглядаем тую чалавечыя грамадствы, якія існуюць на ўзроўні дзяржаўных утварэньняў) нейкая заганай фармуецца як традыцыйная грамадзкая зьява (напрыклад, кроўная помста ці п'янства ў некаторых краінах). Тады яна ўхваляецца часткай народа і дзейнічае як тормаз любога нацыянальнага прагрэсу.

Зьяву можна разглядаць як агульную хваробу грамадства, змагацца зь якой ня так проста, бо яна заўсёды мае ня толькі маральныя, але і сацыяльныя, і эканамічныя, культурныя, палітычныя і іншыя карэньні.

У пляне эканамічнага разьвіцьця найбольш небяспечнай

грамадзкай заганай зьяўляецца, на маю думку, эгалітарызм — грамадзкае выяўленьне зайздасьці, якое рэалізуецца як раўненьне па ніжнім узроўні. Эгалітарная супольнасьць страчвае імкненьне да лепшага, да перайманьня добрых прыкладаў, да ўдасканальваньня. Яна перастае разьвівацца. Глыбокі застоі зьмяняецца рэгрэсам і адсталасьцю.

Эгалітарызм распаўсюджаны ў асноўным сярод бедных пластоў насельніцтва, характэрны таксама для люмпена і люмпенскай псіхалёгіі. Гэтая зьява найчасьцей спатыкаецца на ўсходзе Эўропы, найбольш у Расеі і далей на ўсход.

Беларусы, якім прыходзілася выязджаць зь Беларусі і доўгі час жыць у Расеі, асабліва ў рускай сельскай мясцовасьці, добра ведаюць, што такое нянавісьць да лепшага.

Беларус ня можа бяз працы. Таму, пасяліўшыся з сям'ёй у рускай вёсцы, ён заводзіў гаспадарку, трымаў карову, сьвіней, курэй, індэюў ды качак, садзіў сад, упраўляў гарод, шалываў хату, ставіў гаспадарчыя пабудовы, капаў склеп ды студню, абгароджываў усё добрым плотам, працаваў і ўсё неабходнае меў.

Рускія сельскія жыхары, большасьць зь якіх (асабліва вакол вялікіх гарадоў) здавён не трымаюць жывёлы, ня маюць ні садоў, ні платоў і кожны дзень п'яныя, ацэньвалі такое жыцьцё беларуса заўсёды варожа. „Вось куркуль, вось прагны, яму больш за ўсіх трэба, дурны беларус,” — казалі яны пра яго. Кожны стараўся зрабіць яму цішком непрыемнасьць: то штанкет адраваць, то гусь колам пераехаць, то цяля атруціць, то сад спляндраваць. Часам даходзіла да адкрытых пагрозаў: „Ты, — казалі рускія, — тут не старайся, усяроўна спалім”.

Тым часам яны заўсёды нечага прасілі ў беларуса. Ведаю гісторыі, што калі прыходзіла пара калоць парсюка, то ў чаргу да беларуса па мяса ды сала выстройвалася цэлая руская вёска. І ўсім давалася. Але гэта ніяк не зьмяняла адносіны да беларуса: „Вишь, куркуль, всё имеет,” — казалі пасья сала.

Ведаю выпадкі, калі такога беларуса ў рускай вёсцы спальвалі, ведаю, калі беларус кідаў усё і зьязджаў, але ніводнага ня ведаю прыкладу, каб нехта з такіх рускіх людзей нечаму добраму ў беларуса навучыўся, нешта добрае ў яго пераняў, ці хоць бы паважаў яго за працу і заможнасьць.

Тут не кэснафобія. Тут якраз выяўляецца псіхалёгія эгалітарызму. Менавіта на эгалітарызм абаяліся бальшавікі, калі стваралі розныя „камбеды”, вынішчалі заможных сялян („кулакоў”) і разбуралі вёску. Нянавісьць да багацейшых, да вольнай працы, што стварае багацьце, да ўсяго лепшага, чыстага, адукаванага, інтэлегентнага стала афіцыйнай псіхалёгіяй у рускай камуністычнай імперыі. Гэтая псіхалёгія падтрымлівалася і ўхвалялася, і называлася „клясавай нянавісьцю”.

У Расеі эгалітарызм быў глыбока ўкаранены ў сьвядомасьць яшчэ за прыгонным правам. Нідзе прыгоннае права не было такім жорсткім і нідзе не пратывала так доўга, як у Расеі. (Да 1861 года за царом і з 1930 па 1991 — за камуністамі).

У Беларусі праявы эгалітарызму сталі відаць найбольш у пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя, калі самыя актыўныя людзі ў вёсцы на кароткі час здолелі выбіцца на самастойныя таварныя гаспадаркі (так званыя „фермеры”).

Шмат дзе калгасны люд адносіўся варожа да тых гаспадароў, справы якіх пайшлі ў гару. Зафіксаваныя нават выпадкі атручваньня быдла і рабленьне нематываванай шкоды. Маўляў, не высювайся, ня лепшай, не багацей, жыві дрэнна, як мы, гэта, маўляў, нармальна.

Тое, што праявы эгалітарызму ў агрэсіўнай форме ёсьць у Беларусі — гэта найбольш вынік камунізму ды калгаснага ладу. Тут выяўленьне псіхалёгіі несвабоднай асобы, а таксама наступствы усёй сістэмы камуністычнага выхаваньня і адносінаў да працы як да працэсу, адасобленага ад канкрэтнага чалавека.

Вольныя і маральна выхаваныя людзі ў вольным грамадстве паводзяць сябе інакш. Калі немец ці амэрыканец бачыць, як побач зь

ім багацее сусед і нешта разумнае робіць, што дае яму выгаду, то ацэнка суседзкага посьпеху выяўляецца не ў эгалітарнай зайдзрасьці, не ў жаданні нашкодзіць бліжняму, каб той ня лепшаў ды не багацеў, а ў імкненьні павучыцца ў яго і зрабіць гэтак сама, а то й лепш, каб дасягнуць свайго посьпеху.

У свабодных грамадствах, дзе цэнніца вольная праца (а не нявольніцкая ды прымусовая), дзе існуюць нацыянальныя традыцыі культуры, дзе ёсьць павага да Бога і да чалавека, там заможных, пасьпяховых людзей паважаюць. Там кіруюцца на вышэйшае, на лепшэе.

У супольнасьці, дзе пануе эгалітарызм, багатых людзей ня любяць, ім зайдзросьцяць і ненавідзяць. У іх могуць прасіць, але не вучыцца.

У эгалітарнай супольнасьці нішчыцца і зьнікае вольная праца. Тут узаемасувязь і замкнутае кола. І ня так проста зь яго выйсці пры дапамозе адных толькі эканамічных рэформаў. Бо ўзьнікае цэлы ланцуг нездаровых паводзінаў.

Канкурэнцыя ў свабодным грамадстве, напрыклад, вырашаецца разумна. Калі нейкі вытворца вытварае такі ж самы тавар, як іншы вытворца, але па танейшай цане, то іншы вытворца пачынае думаць, як скараціць выдаткі на вытворчасць, увесці новыя тэхналогіі, павялічыць гандлёвы абарот і г.д., каб выраўняць цану.

У супольнасьці, дзе пануе эгалітарная псіхалёгія, праблемы канкурэнцыі вырашаюцца як у Расеі. Вытворца пачынае думаць, дзе б гэта наняць кілера, каб застрэліць канкурэнта. (Ці ў лепшым выпадку спаліць альбо нашкодзіць.) Эгалітарная псіхалёгія спараджае крымінальную сьведамасьць.

Успамінаю выпадкі ў сваёй дэпутацкай практыцы. Падыходзіць да мяне ў Менску адзін пэнсіонер-ветэран і кажа, што ўсе гандлёвыя кіёскі-шапікі ў горадзе трэба спаліць і забараніць, бо крывапіўцы-гандляры жывуць на цэле народа.

— А хто вам пэнсію выплочвае? — пытаю.

— Дзяржава.

— А вы ведаеце, што латошнікі і прыватны сэктар у Менску плацяць 56 адсоткаў усіх падаткаў па горадзе. Калі іх ня будзе — адкуль грошы ў дзяржаве, адкуль вам пэнсія? — кажу я.

— Всё равно нада сэжэч. Жыруют на нашы пенсіі, — быў адказ.

11-га сакавіка гэтага году на рускім тэлеканале *НТВ* паказалі такі дакумэнтальны сюжэт, зняты ў Тульскай вобласьці Расеі.

У вёску прыехала прыстойная адукаваная жанчына сярэдніх гадоў і пачала апекавацца бяздомнымі сабакамі. Яна ўладкавала ў сваім доме і двары 52 сабакі, карміла і даглядала іх. Гэта выклікала лютую нянавісьць аднавяскоўцаў. „Людым кушаць нечэво, а она собак кормит,” — такая была ацэнка.

Неўзабаве яе дом падпалілі. Калі дом гарэў, аднавяскоўцы глядзелі, як ён гарыць, а жанчына аднаго за другім выносіла сабак з агню. Калі яна ўскочыла ў палаючы дом, каб вынесці чарговага сабаку, дах абваліўся і жанчына згарэла разам зь няшчаснымі жывёламі.

Потым аднавяскоўцы прышлі на пажарышча разам зь міліцанерам і пазабівалі ўсіх 27 сабак, якіх пасьпела вынесці з агню загінуўшая жанчына. Трупы сабак так і засталіся ляжаць на зямлі, ніхто іх нават не закапаў.

Неўзабаве ў вёску прыехалі з гораду дачка і зяць згарэўшай кабеты і кажуць пажарніку, што хацелі б пахаваць маці па-хрысьціянску і шукаюць яе рэшткі.

— Вот, забірайце — всё, что осталось, — паказаў пажарнік на бруднае вядро з абгарэлымі касьцямі і падкінуў яго нагой.

Камэнтаваць гэтае дзікуства я ня буду. Тым больш, што ў цывілізаваных людзей такое ня ўкладваецца ў галаве. Адзначу толькі, што гэты выпадак тыповы для псіхалёгіі эгалітарнай супольнасьці. Тут нянавісьць да непадобнага, да іншага нязвыклага разуменьня, да ўзвышаных паняцьцяў, да стылю паводзінаў, які ўспрымаецца падсьведама ў эгалітарнай супольнасьці, як дакор нікчэмнаму і прывычнаму існаваньню. Тут спрацоўвае рэакцыя статкавага інстынкту.

Значу, аднак, што ў маскоўцаў (гэта адзначае і гістарычная этнаграфія) сабака лічыўся нячыстай жывёлай. Маскоўцы сабак білі і ня мелі да іх ніякай ласкі і сантымэнтаў. Дачыненні да сабакі адлюстраваныя і ў рускіх прымаўках ды выслоўях (накшталт, „бить, как собаку”) і нават у паэзіі. (Напрыклад, рускі паэт Ясенін мастацкім узорам сваёй дабрыні лічыў той факт, што ён сабак ня біў па галаве. Такая вобразная аргумэнтацыя магла нарадзіцца толькі ў сьведамасьці рускага паэта.)

Аднак выпадак у Тульскай вобласьці вынікае не з этнічных, а менавіта з эгалітарных уяўленьняў. Этнічная падсьведамасьць магла, магчыма, толькі падтрымліваць эгалітарную матывацыю.

Памятаю, у канцы 60-х гадоў, пасля савецкай інвазіі ў Чэхаславацкіну, задаю пытаньне рускаму інтэлігенту (па адукацыі інжэнер, любіць опэрную музыку, збірае кружэлкі з запісамі рускіх хораў, носіць гальштук).

— Чаму вы ўвялі войскі ў Чэхаславацкіну?

— Потому что надо этих чехов проучить.

— За што — гэта ж краіна сацыялізму?

— Неважно! Зажрались, трамваи у них бесплатны, — такі быў адказ.

Падобных ацэнак, як гэтая, мне прыходзілася чуць ад расейцаў сотні разоў. Прытым ні адукацыйны, ні сацыяльны цэнз не адыгрываў тут практычна аніякай ролі.

Ня думаю, аднак, што калі прыйдзе час на свабоду ды на эканамічныя рэформы ў Беларусі, то мы будзем мець праблемы з агрэсіўнай псіхалёгіяй грамадзкай зайдзрасьці ў такім маштабе, як у Расеі. Але паколькі такая псіхалёгія ў нас таксама існуе ў розных пластах грамадства, то можна не сумнявацца, што яна праявіцца нэгатыўна ў эканамічных дачыненнях.

Эканоміка не бывае касмапалітычнай. Эканоміка — гэта заўсёды нацыянальная людзкая справа, якая датычыць усіх і кожнага паасобку. Толькі асьвета, культура і адукацыя на аснове нацыянальных і хрысьціянскіх каштоўнасьцяў, калі яны будуць улічвацца разам з рэформамі ў эканоміцы, змогуць амартызаваць разбураныя праявы эгалітарызму ў грамадзкім жыцьці і паскорыць працэс выхаду з савецкай сістэмы ў цывілізацыйнае грамадства нацыянальнай культуры, эканамічнага парадку і забясьпечаных добрых людзей.

Зянон ПАЗЬНЯК

12 сакавіка 2001 г.

Нью-Ёрк

ЗА КАМПАНІЮ І „ДЭМАКРАТЫЮ...”

У кагэбоўскай Расеі сутыкнуліся дзьве бізнэсовыя групы. Група, набліжаная да прэзыдэнта Расеі Пуціна і „Газпраму”, вырашыла загарнуць у свае рукі ўласнасьць тэле-кампаніі „НТВ”, якая належыць расейскаму алігарху Гусінскаму. Дырэктарам яе, між іншым, зьяўляецца штатны агент КГБ Я. Кісялёў.

Змаганьне йшло за грошы, даходы, маёмасьць, уплывы і кантроль над інфармацыяй. Рускі КГБ пастанавіў забраць алігархічны капітал у свае рукі. Гэтак спляжылі ўсясьлянага Беразоўскага, а цяпер атакавалі Гусінскага.

Падняўся вялікі штучны вэрхал, зададзенасьць якога была відавочнай, бо ўсё было разьмеркавана, і кожны мафіёзі гэта разумее, але захоўвалі твар перад публікай.

Неўзабаве „рэбятя” зрабілі ўсё, як трэба, і на экранах НТВ у ролі дыктараў і вядучых зьявіліся клясычна-гэбісцкія фізіяноміі, якія не схаваеш ні за якім цывільным касьцюмам. Пайшла „правільная” інфармацыя пра вайну ў Чачэніі і жыцьцё у Расеі. Калектыў НТВ

(ізноў жа, разам з Кісялёвым) перайшоў на „запасныя кватэры” (у іншую тэлекампанію).

Уся гэтая расейская валтузьня ня мела да Беларусі аніякага дачынення. Кампанія НТВ, безумоўна, была больш незалежная і больш аб’ектыўная, чым усе іншыя рускія тэле-кампаніі, але яна ніколі не выяўляла ня толькі павагі да беларускага суверэнітэту і беларускага народу, але нават элемэнтарных нармальных адносінаў, бо падтрымлівала, як і ўсе ў Расеі, імперскую палітыку „інтэграцыі” ў дачыненні да Беларусі.

І ўвогуле, гэта расейскія „сямейныя” справы. Якая там дэмакратыя! Якія там „дэмакраты” — мы ведаем. Але, як кажуць, за кампанію і цяган павесіўся.

Як паведаміла радыё, у Менску знайшліся „прыхільнікі НТВ” і „дэмакраты”, якія наладзілі акцыю салідарнасьці з расейскім тэлеканалам.

Некалькі чалавек з „Харты”, хтосьці з маладых і рэдактар Павал Жук сабраліся на вуліцы Крапоткіна і крычалі: „Жыве НТВ!”, „Няхай жыве Кісялёў!”

Адам МІКША

ПРЭС-РЭЛІЗ

(на матэрыялах „Народнай Воі”, „Пагоні”, „БДГ”, „Нашай Свабоды”, „Вясны-96”, SANA; студзень-красавік 2001 г.)

■ Расею ставяць на месца. Амэрыканскі міністр абароны Дональд Рамсфілд даў рэзкі адказ Расеі на яе шматлікія пратэсты супроць арганізацыі Нацыянальнай сістэмы супрацьпаветранай абароны ў ЗША. Па словах Рамсфілда, Расея сама справакавала стварэньне сістэмы НСРА, прадаючы стратэгічныя ракеты і тэхналогіі Ірану, Паўночнай Карэі і Індыі, і таму не павінна цяпер „выказваць заклапочанасьць”. „Натуральна ім выгадна выказваць заклапочанасьць з гэтай нагоды, але давайце разьбяромся, чым, уласна кажучы, займаецца Расея.—сказаў міністар. Расея – актыўны распаўсюднік ракетаў. Яна зьяўляецца часткай гэтай праблемы. Яна прадае краінам накішталт Ірану тэхналогіі, якія ўяўляюць пагрозу для жыхароў ЗША, Заходняй Эўропы, Блізкага Ўсходу. І тое, што яны распаўсюджаюць ракеты, а потым скардзяцца, што ЗША хочуць абараніцца, калі ЗША хочуць абараніць сябе ад вынікаў гэтага распаўсюджваньня, мне падаецца дзіўным”. Міністар дадаў, што да таго ж сістэма здольная зьбіць толькі невялікую колькасьць ракетаў, а Расея можа запуськаць іх сотнямі.

■ Магілу памерлага нядаўна вертыкальшчыка А.Дубко (памятаеце, „галасуйце за Дубко – будзе хлеб і малако...”) ужо тыдзень ахоўвае міліцыя. Дзяжурства ідзе ў дзьве зьмены па 12 гадзінаў. Адна з асноўных задачаў аховы – захаваць вянкi, сярод якіх адзін ад Лукашэнкі. Некалі на патрабаваньне горадзенцаў спыніць раскраданьне з магілаў сьвечак, кветак, вяноў, адзін міліцэйскі чын адказаў, што ня можа выставіць каля кожнай магілы міліцэйскі напад. Цяпер вось жа — іншая справа.

■ Расейская газэта „Коммерсант” нядаўна пакарасавалася шчырымі прызнаньнямі. Вось вытрымкі з гэтых шчыраваньняў: „Бюджетны комитет Думы одобрил ратификацию соглашений о введении в 2005 году единой валюты в союзном российско-белорусском государстве. Поскольку этой единой валютой станет российский рубль, **Белоруссии предстоит стать восьмым федеральным округом России. Увеличение территории государства всегда считалось делом полезным. С этой точки зрения присоединение к России Белоруссии – факт отрядный. Так что как только российский рубль и де-факто, и де-юре станет единой валютой, о Белоруссии как о самостоятельном государстве можно будет забыть. ... за потерю независимости Минск получит неплохие деньги.**” Вось такі „отрядный факт”.

■ Ніякага жаданьня браць удзел у працэсе валютнай інтэграцыі Расеі і Беларусі Казахстан ня мае. Пра гэта 16 лютага ў інтэрв’ю „Известиям” заявіў старшыня Нацыянальнага банку Казахстана Рыгор Марчанка.

■ Расейская „Новая газета”. Барыс Кагарліцкі: „Касьянаў цвёрда ведае, што рана ці позна яму ўсё роўна трэба сысьці ў адстаўку. Але шкадаваць яго ня трэба. Нашыя камікадзэ, пачынаючы з часоў Гайдара, чамусьці заўсёды прызьмялюцца мякка. У найгоршым выпадку Касьянаву дадуць ачоліць які-небудзь дасьледчы інстытут. Нашая эканоміка ўяўляе сабой „чорную дзірку”, у якую колькі грошай ні запампуй – усё мала. Камусьці здаецца, што яна дастаткова лібэральная, іншыя, наадварот, даказваюць неабходнасьць больш эфэктыўнага рэгуляваньня. Між тым праблема ў самым фундамэнце праблемы. Сучасны расейскі капіталізм – адсталы, залежны, алігархічны, але ён абапіраецца на індустрыяльную эканоміку. Мы маем буржуазію афрыканскага тыпу. Яна ачольвае грамадства, сацыяльная структура якога ў цэлым адпавядае эўрапейскім стандартам. Мы маем адсталую эканамічную арганізацыю, якая абапіраецца на параўнальна сучасную (хаця імкліва старэючую) тэхналягічную базу. Пры такім разкладзе нам наканавава „жыць не па сродках” і пастаянна дэградаваць.”

■ Вядомы расейскі пэрсанаж дысідэнцкага руху Сяргей Кавалёў парэзважаў у інтэрв’ю агенцыі „ЮС Ньюс” пра саюз нерушымы РФ і РБ: „Саюзы не ствараюцца такога роду пагадненьнямі. Для Масквы палітычна такі саюз нявыгадны. Таму што пры ўсёй ня надта высокай дэмакратычнасьці Масквы Беларусь будзе цягнуць яе назад. (Трэба меркаваць, Кавалёў з расейскімі дысідэнтамі гатовы быў бы ўтварыць значна лепшы саюз). Вось паспрабуйце ўгаварыць каго-небудзь выйсьці з Брытанскай Садружнасьці нацыяў. Нічога не атрымаецца. Там ёсьць выпрацоўка ўзважаных і мудрых асноваў адносінаў хаўрусьнікаў, ступені іх сувязяў і самастойнасьці. Гэта робіцца на практычным узроўні, павольна, паступова, пры ўсебаковых кансультацыйных спэцыялістаў, а зусім не на палітычнай прапагандзе, як у адносінах Масквы і Менску. Іншая справа, што ваша апазыцыя расколота і там ёсьць увесь спектар ад самага малаканструктыўнага краю, накішталт Пазьняка, да сілаў дастаткова стрыманых, выяўлены таксама цэнтар. Той жа *Народны Фронт* мае ня толькі Зянона Пазьняка. Юрый Хадыка падаўся мяне ў гэтым беларускім спектры чалавекам дастаткова стрыманым і ўзважаным, не нейкім там экстрэмістам. **Мяне трошкі здзіўляе, што беларуская апазыцыя пастаянна ў галаву вугла ставіць расейскія імперскія тэндэнцыі. Я зусім не кажу, што такіх тэндэнцыяў няма. Але не яны вызначаюць сувязі Менску і Масквы. Імперскія амбіцыі не тое каб зусім былі ні пры чым, яны іграюць другую ролю.**” Зьдзіўляецца Кавалёў, здзіўляецца Салжаніцын, прыяжджаў быў дысідэнт-пісьменьнік Зіноўеў, абдымаўся з Лукашэнкам і здзіўляўся... Беларусам пара здагадацца, што расеец і пасья 100 гадоў у сталінскім ГУЛАГу будзе апантана агітаваць за свой імперскі ГУЛАГ.

■ Начальнік галоўнага ўпраўленьня сацыяльна-выхаваўчай працы міністэрства адукацыі Беларусі Георгі Бутрым адзначыў, што за апошнія 5 гадоў колькасьць захворваньняў дзяцей да 14 гадоў значна паболела. Перад настаўнікамі стваіцца цяпер задача не рыхтаваць дзіця да выкананьня нарматываў, а вучыць, як захоўваць уласнае здароўе.

■ Сэмінар на тэму „Канцэпцыя бясспечнага пражываньня на забруджаных радыёнуклідамі тэрыторыях” прайшоў 22 лютага ў пасёлку Сьвяцілавічы Веткаўскага раёну на Гомельшчыне. Пасёлка знаходзіцца ў зоне з радыяцыйнай звыш за 15 кюры на квадратны кілямэтр, але тут жывуць каля тысячы чалавек. Абмяркоўваліся праблемы: правядзеньне дэзактывацыі падвор’яў (во дзіва, практыка даўно паказала, што рабіць гэта бясэсоўна), атрыманьне радыяцыйна чыстай прадукцыі (і гэта лухта), дынаміка зьмяньня радыяцыйнага

фону ў мясцовасці (ужо вядома, што гэтая дынаміка – на стагоддзі). Тэарэтызавалі сярод падвойных веткаўцаў прадстаўнікі шэрагу беларускіх устаноў у рамках праекту па рэабілітацыі пасёлку (успомнім пасьмяротную хрушчоўскую рэабілітацыю ахвяраў культуры) пад кіраўніцтвам дырэктара дасьледчай фірмы з Оксфарду англічаніна Патрыка Грэя. Толькі няма звестак, ці пасяліўся рэабілітатар Грэй са сваёй сям’ёй у пасёлку Сьвяцілавічы. Хутчэй за ўсё — не. Ды й грант скончыўся. (Да чарговай „канцэпцыі“.)

■ Памочніца прэзыдэнта ЗША па нацыянальнай бясьпецы Кандалеза Райс дала першае пасьля ўступленьня на пасаду інтэрв’ю. Яна заявіла сярод іншага: „Я не адабрала палітыку адміністрацыі Клінтана ў адносінах да Расеі. Асабліва што тычыцца эканамічнай дапамогі Маскве ў той перыяд, калі ўсім ужо было вядома, што тамашняя сістэма разьездзеная карупцыяй і злачыннасьцю. Я не супраць таго, каб падтрымліваць пераходны перыяд, але неабходна, каб са свайго боку расейцы ясна дэманстравалі сваё жаданьне рухацца па шляху рэформаў. Я мяркую, што Расея будзе ўсё больш набліжацца да арабскіх краінаў, да Ірана. У рэшце рэшт такая палітыка прывядзе яе да адмовы ўносіць свой уклад у справу па захаваньні міру. Я шчыра лічу, што Расея ўяўляе небяспеку для Захаду наагул і для нашых эўрапейскіх хаўрусьнікаў у прыватнасьці. Ні яны, ні мы яшчэ не ўсьвядомілі ў поўнай меры тую небяспеку, якую мае ядзерны арсенал і балістычныя сродкі дастаўкі Крамля. Мы маем усе прычыны непакоіцца аб магчымым распаўсюджваньні ядзернай тэхналёгіі з Расеі. З 1996 г. мы вядзем дыялог паміж Расеяй і НАТО з мэтай кампэнсаваць пашырэньне НАТО ў Цэнтральнай Эўропе. І вось вынік: падчас вайны ў Косава мы запрашалі прэм’ера Прымакова на кожнае паседжаньне, але ўрэшце рэшт зразумелі, што ён ня меў ніякага жаданья супрацоўнічаць з намі! Расейская эканоміка знаходзіцца ў такім стане, што баюся, у выніку новых трасеньняў расейцы возьмуцца за замежных інвэстараў і абкладуць іх непамернымі падаткамі. Яны на гэта здольныя! Лічу, што яны не ўяўляюць сабе тых разбуральных наступстваў, да якіх прывяло іх раізьньне пра дэфолт у 1998 г. Яны не разумеюць, што гэтая катастрофа можа затрымаць іх пераход да рыначных адносінаў на гады і нават дзесяцігоддзі. Наша найбольшая памылка ў тым, што мы меркавалі, што дапамога МФ разам з прыватнымі капіталаўкладаньнямі здолее пераўтварыць былую савецкую Расею ў краіну з рынкавай эканоміяй. Гэтая памылка каштавала нам недзе 50 мільярдаў даляраў. Гэтыя грошы зніклі, выпарыліся. Зразумейце мяне правільна: я лічу Расею нашым партнёрам, нават хаўрусьнікам. Але таксама ведаю, што ў пэўны момант яе інтарэсы ўвойдуць у супярэчнасьць з нашымі.”

■ Жыльлёвая праблема на вякі. 34% жыхароў Горадзеншчыны жывуць сёньня ў дамах, пабудаваных у 1961-80 гг.; 10,6% — у будынках, пабудаваных яшчэ да 1945 г.; і толькі 2,9% — у дамах, збудаваных пасля 1995 г. Асобныя кватэры маюць 48,3% насельніцтва вобласці. Пятая частка жыхароў ня мае ўласнага

жыльля – яны жывуць у інтэрнатах, на кватэры альбо занялі непрыстасаваныя і аварыйныя памяшканьні.

■ Лябедзьку перасадзілі „на табурэтку”. На паседжаньні Пастаяннага камітэту Парляманцкай Асамблеі АБСЭ, што прайшло 23-24 лютага ў Вене, Беларусь афіцыйна не прадстаўляў ніхто. Быў прыняты „нулявы варыянт”. Крэслы беларускай дэлегацыі засталіся пустымі. **З гэтага вынікае, што, на думку эўрапейскай супольнасьці, на сёньня ў Беларусі не існуе дэмакратычна абранага дзейнага парляманту.** (Тое, пра што даўно папярэджаў Зянон Пазьняк, зьвяртаючыся да ВС 13-га скліканьня – стала рэчаіснасьцю). Прадстаўнік ад ВС-13 камуніст Віктар Хоміч паведаміў, што спачатку разглядалася магчымасьць, каб да ліпеня ў ПА АБСЭ прысутнічалі адразу дзьве дэлегацыі ад Беларусі. Але такое рашэньне было забякаванае расейскай дэлегацыяй. Расейцы вядуць стратэгічную

Сьцягі над вадой. Пінск.

гульнію па выцісканьню ВС-13 з міжнароднай арганізацыі і падобна паступова дамогучца свайго. У гэтым іх актыўна падтрымлівае дэлегацыя Арменіі.

Валеры БУЙВАЛ

PODSUMOWANIE

Ten numer biuletynu zawiera sporo materiałów o katastrofie czernobylskiej. Minęło już 15 lat nuklearnego męczeństwa Narodu Białoruskiego i teraz wyraźnie widać jak polityka neokolonialna Moskwy i jej kreatury – Łukaszenki doprowadzi do zagłady narodowej całe społeczeństwo wykorzystując świadomie fatalne wyniki eksplozji na stacji Czernobylskiej.

Właśnie o tym pisze doktor **Uładzimir Starczanka** docent na Uniwersytecie w Homlu w artykule pod tytułem „Wielka Wojna Czernobylska”. Powołując się na różne badania, diagramy i wykresy demograficzne autor dowodzi, że przyczyny zmniejszenia ludności na Białorusi są związane z katastrofą czernobylską. Zwraca się też uwagę na wyrafinowaną politykę w tej dziedzinie reżimu Łukaszenki i jego moskiewskich opiekunów.

Jeżeli radykalnie nie zapobiegnie się stworzonej sytuacji, nie uchyli się przyczyny „genocydu Czernobla” (przede wszystkim polityczne), naród białoruski nie będzie miał przyszłości. Naród pro prostu umrze.

Sytuacja rzeczewiście tragiczna. Społeczeństwo białoruskie musi walczyć o istnienie (jako ekzystencję) nie tylko z dyktaturą, a reżimem promoskiewskim, ale i z całą rosyjską wielkomocarstwową polityką i z międzynarodową potęgą MEGATE.

O tym szczerze mówi w swoim krótkim oświadczeniu czernobylskim „15 lat tragedii” **Zianon Paźniak** nawołując do podjęcia walki społecznej o przyszłość i istnienie całego narodu.

Jak zawsze jest w biuletynie stale działa: „Kronika łamania praw Białorusinów” i „Białorusini pod okupacją”, opisane wydarzenia w Mińsku i innych miastach w całej Białorusi, gdzie łamane są prawa obywateli, Konstytucja i prawo białoruskie.

Беларускія Ведамасці

Беларускае выданьне

У супрацоўніцтве зь Беларускай Выдавецкай Таварыствам ў Амэрыцы

Рэдакцыя: Зянон Пазьняк, Галіна Палачаніна

Адрас рэдакцыі: 02-017 Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/127

тэл./факс: (+48 22) 628 76 73